

Српско археолошко друштво

Међуопштински завод за
заштиту споменика културе
Суботица

СРПСКО АРХЕОЛОШКО ДРУШТВО

XLIII СКУПШТИНА И ГОДИШЊИ СКУП

Суботица, 14. – 16. октобар 2020. године

Програм, извештаји и апстракти

Организациони одбор скупа

др Леда Шилинг, директор, Међуопштински завод за заштиту споменика културе Суботица

др Неда Мирковић Марић, Међуопштински завод за заштиту споменика културе Суботица

МА Огњен Младеновић, секретар Српског археолошког друштва

др Адам Н. Црнобрња, председник Српског археолошког друштва

др Војислав Филиповић, потпредседник Српског археолошког друштва

Научни одбор скупа

проф. др Душан Михаиловић, Филозофски факултет, Универзитет у Београду

др Адам Н. Црнобрња, Народни музеј у Београду

doc. dr Martina Blečić Kavur, Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, Koper (SLO)

prof. dr Boris Kavur, Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije, Koper (SLO)

др Неда Мирковић Марић, Међуопштински завод за заштиту споменика културе Суботица

др Војислав Филиповић, Археолошки институт, Београд

Марин Бугар, Народни музеј, Крушевац

др Драган Милановић, Археолошки институт, Београд

др Наташа Миладиновић-Радмиловић, Археолошки институт, Београд

др Селена Витезовић, Археолошки институт, Београд

мр Александар Алексић, Завод за заштиту споменика културе Ниш

др Надежда Гавриловић Витас, Археолошки институт, Београд

др Мирослав Марић, Балканолошки институт САНУ

Приредили: Адам Црнобрња и Војислав Филиповић

Издавач: Српско археолошко друштво, Београд и Међуопштински завод за заштиту споменика културе Суботица

За издавача: Адам Црнобрња и Леда Шилинг

Штампа: Four Print, Београд

Тираж: 200

Бесплатан примерак

ISBN 978-86-80094-11-3

Република Србија

XLIII скупштина и годишњи скуп Српског археолошког друштва и штампање ове публикације финансирани су средствима Министарства културе и информисања и Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

САДРЖАЈ

Поздравна реч.....	4
Програм XLIII годишњег скупа.....	5
Извештај о раду УО САД.....	12
Извештај о финансијском пословању САД.....	22
Извештаји о раду секција САД.....	24
Одбрањени радови на катедри за археологију.....	32
Записник са XLII скупштине САД.....	35
Самостални стручњаци у култури (обавештење).....	41
Резимеи.....	47

ПОЗДРАВНА РЕЧ

У време припреме ове публикације још увек не знамо да ли ће XLIII скуп Српског археолошког друштва одржати у Суботици, како је и планирано, или ћемо бити принуђени да га одржимо преко инетернета, користећи одговарајуће платформе. Пандемија болести Ковид 19 ове године свима диктира услове под којима ће се радити. Због тога, за разлику од претходних година, у овој публикацији нећемо имати утврђене сатнице излагања и наведена места на којима ће се оне одржавати. Скуп припремамо као да ће бити одржан уживо, али се припремамо и за резервну варијанту. Уколико будемо приморани да га одржимо преко интернета сви учесници ће о томе бити благовремено обавештени.

Користим прилику да се на организацији XLIII годишњег скупа Српског археолошког друштва захвалимо нашим домаћинима из Међуопштинског завода за заштиту споменика културе Суботица, као и нашим финансијерима, Министарству културе и информисања и Министарству просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

Адам Н. Црнобрња
председник Српског археолошког друштва

СРЕДА, ЧЕТВРТАК И ПЕТАК, 14.-16. ОКТОБАР 2020.

Рад по секцијама и сесијама

**СЕСИЈА: НОВА АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА И ПРОЈЕКТИ
НА ПРОСТОРУ СЕВЕРНЕ БАЧКЕ И СЕВЕРНОГ БАНАТА
(Сесија, Н. Мирковић-Марић)**

Неда Мирковић-Марић, ПРОЈЕКАТ „АРХЕОЛОШКА МАПА СЕВЕРНЕ БАЧКЕ“

Мирослав Марић, Неда Мирковић-Марић, РЕЗУЛТАТИ НОВИХ ИСТРАЖИВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТУ ГРАДИШТЕ КОД ИЂОША. КАМПАЊЕ 2015-2018. ГОДИНЕ

Jelena Marković, ARTEFAKTI OD OKRESANOG KAMENA IZ KONTEKSTA NEOLITSKE KUĆE SA LOKALITETA GRADIŠTE KOD IĐOŠA

Глигор Даковић, Неда Мирковић-Марић, Вryan Hanks, ПРЕЛИМИНАРНИ РЕЗУЛТАТИ РЕКОГНОСЦИРАЊА НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ НОВИ КНЕЖЕВАЦ 2018. Г.

Amy Nicodemus, Miroslav Marić, MORIŠ GROUP SETTLEMENTS IN THE SERBIAN BANAT: NEW RESEARCH AT RABE ANKA SIGET

Мирослав Марић, Мирослав Кочић, ДВА ОБЈЕКТА ИЗ КАСНО ЛАТЕНСКОГ ПЕРИОДА СА ЛОКАЛИТЕТА 19 И 61 НА ТРАСИ ГАСОВОДА „ТУРСКИ ТОК“

Ирина Кајтез, РЕКОНСТРУКЦИЈА ПАЛЕОХИДРОГРАФИЈЕ ТОКА ТИСЕ У СЕВЕРНОБАЧКОМ И СЕВЕРНОБАНАТСКОМ ОКРУГУ ТОКОМ ПОЗНОГ СРЕДЊЕГ ВЕКА

Неда Димовски, ИЗВЕШТАЈ О ЗАШТИТНИМ АРХЕОЛОШКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА НА ЛОКАЛИТЕТУ ТЕМПЛОМРОМ У ФЕКЕТИЋУ

Рашко Рамадански, РЕЗУЛТАТИ ЗАШТИТНИХ АРХЕОЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТУ СЕНТА – МЕРКАТОР С

Милица Рајичић, Марко Марјановић, ЗАШТИТНА АРХЕОЛОШКА ИСКОПАВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТУ САБИРНА СТАНИЦА 4, ОПШТИНА КИКИНДА

Звонимир Недељковић, МАЈДАН, ВЕКОВИ СУСРЕТАЊА, КОНЗЕРВАЦИЈА, РЕСТАУРАЦИЈА И ПРЕЗЕНТАЦИЈА САКРАЛНОГ КОМПЛЕКСА МАНАСИТИРИШТЕ У СЕЛУ МАЈДАН, ОПШТИНА НОВИ КНЕЖЕВАЦ

СЕКЦИЈА ЗА ПРАИСТОРИЈСКУ АРХЕОЛОГИЈУ

(секција, Д. Милановић)

Софија Драгосавац, ЗНАЧАЈ ПРОУЧАВАЊА ОРИЊАСИЈЕНА СЕВЕРНЕ БОСНЕ У ЦИЉУ РЕКОНСТРУКЦИЈЕ ПРОЦЕСА НАСЕЉАВАЊА МОДЕРНОГ ЧОВЕКА НА ПОДРУЧЈУ ЈУЖНЕ ПАНОНИЈЕ

Жељана Калинић, КАМЕНИ АРТЕФАКТИ СА АРХЕОЛОШКИХ ЛОКАЛИТЕТА У ЂЕРДАПСКОЈ КЛИСУРИ-НОВЕ МОГУЋНОСТИ ПРОУЧАВАЊА

Miroslav Kočić, Bryan Hanks, Marija Kaličanin Krstić, TODORČEVO – PRIMER PRIMENE SPREGNUTIH VIŠESTRUKIH METODA U KARAKTERIZACIJI RANONEOLITSKIH LOKALITETA

Dragan Milanović, OBRASCI I IMPLIKACIJE DISTRIBUCIJE NASELJA, LEŽIŠTA BAKARNE RUDE I TEŠKIH BAKARNIH ALATKI U 5. I POČETKOM 4. MILENIJUMA PRE N. E. NA TERITORIJI SRBIJE

Dragan Milanović, KERAMIČKI INVENTARI I EKONOMIJA NASELJA U POZNIM FAZAMA KASNOG NEOLITA SRBIJE

Сања Црнобрња Красић, Гордана Чађеновић, Адам Црнобрња,
ЗАШТИТНА АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА НА ЛОКАЛИ-
ТЕТУ ВИТКОВАЧКО ПОЉЕ У ВИТКОВУ КОД АЛЕКСАН-
ДРОВЦА У 2019. ГОДИНИ

Весна Вучковић, ЕКОНОМИЈА И ЕКОНОМСКА РЕГИОНАЛИ-
ЗАЦИЈА ПОЗНОНЕОЛИТСКИХ ЗАЈЕДНИЦА ЦЕНТРАЛНОГ
БАЛКАНА И ОБЛАСТ СРЕДЊЕГ ПОМОРАВЉА

Vidan Dimić, Dragana Antonović, Selena Vitezović, ISTRAŽIVANJE
I PREZENTACIJA LOKALITETA PRLJUŠA – MALI ŠTURAC NA
RUDNIKU

Игор Ђуровић, ПРАИСТОРИЈСКИ ХОРИЗОНТИ СТАНОВАЊА
НА ЛОКАЛИТЕТУ ЈЕРИНИНО БРДО – ГРАД У СЕЛУ ГРАДАЦ
КОД БАТОЧИНЕ, ИСКОПАВАЊА 2019. ГОДИНЕ

Огњен Младеновић, Весна Вучковић, Петар Милојевић, Бра-
нислав Стојановић, Војислав Филиповић, РЕЗУЛТАТИ ЗАШ-
ТИТНИХ АРХЕОЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА НА ЛОКАЛИТЕ-
ТУ ГЛОЖДАК-ДИС У ПАРАЋИНУ

Boris Kavur, Martina Blečić Kavur, AGAIN, AND AGAIN – SET-
TLEMENT ON MIDDLE AND LATE BRONZE AGE SITES IN
EASTERN SLOVENIA

Martina Blečić Kavur, Boris Kavur, EARLIEST CREMATION
BURIALS IN THE BRONZE AGE – THE EASTERN SLOVENIAN
PERSPECTIVE

Петар Милојевић, Весна Вучковић, Војислав Филиповић, ДИСТ-
РИБУЦИЈА И ТОПОГРАФИЈА НАЛАЗИШТА ИЗ ПОЗНОГ
БРОНЗАНОГ И СТАРИЈЕГ ГВОЗДЕНОГ ДОБА НА ТЕРИТО-
РИЈИ ОПШТИНЕ ПАРАЋИН

Петар Милојевић, Војислав Филиповић, СКУПНИ НАЛАЗ
БРОНЗАНОГ НАКИТА ИЗ РАНОГ ГВОЗДЕНОГ ДОБА СА ТЕ-
РИТОРИЈЕ СЕЛА ЧИТЛУКА КОД СОКОБАЊЕ

Весна Вучковић, Војислав Филиповић, Мирко Вранић, Бранислав Стојановић, Душан Каличанин, СИСТЕМАТСКО РЕКОГНОСЦИРАЊЕ ЗАПАДНЕ ОБАЛЕ ВЕЛИКЕ МОРАВЕ У ОПШТИНИ ПАРАЋИН

СЕКЦИЈА ЗА КЛАСИЧНУ АРХЕОЛОГИЈУ

(секција, Н. Гавриловић Витас)

Љубиша Васиљевић, НАЛАЗИ АНТИЧКОГ НОВЦА ПОРЕД ЛЕКОВИТИХ ИЗВОРА У ШИРОЈ ОКОЛИНИ КРУШЕВЦА

Мирослав Б. Вујовић, ОЛОВНИ ТАЊИР ИЗ СИНГИДУНУМА И КУЛТ ЈОНЕ НА СРЕДЊЕМ ДУНАВУ

Марко Јанковић, Владимир Михајловић, Александар Бандовић, ИСТРАЖИВАЊА ИСТОЧНЕ НЕКРОПОЛЕ РЕМЕЗИЈАНЕ 2018-2020. ГОДИНЕ

Урош Матић, ОДРУБЉЕНЕ ГЛАВЕ И ВЕЗАНИ НЕПРИЈАТЕЉИ: ИСТОРИЈСКА РЕКОНТЕКСТУАЛИЗАЦИЈА ГЛАВЕ АВГУСТОВЕ БРОНЗАНЕ СТАТУЕ СА ЛОКАЛИТЕТА МЕРОЕ И РИМСКОГ НЕПРИЈАТЕЉА У МЕРОИТСКОЈ ИКОНОГРАФИЈИ

СЕКЦИЈА ЗА СРЕДЊОВЕКОВНУ АРХЕОЛОГИЈУ

(секција, М. Бугар)

Душан Рашковић, ИСТОРИЈСКА ГЕОГРАФИЈА И ТОПОГРАФИЈА НОВИХ НАЛАЗА НА ПОДРУЧЈУ ЦЕНТРАЛНОГ ПОМОРАВЉА У ПЕРИОДУ ВЕЛИКЕ СЕОБЕ НАРОДА

Викторија Узелац, Милица Радишић, ИСТРАЖИВАЊА ГРАДСКОГ МУЗЕЈА СОМБОР НА НЕКРОПОЛИ РАНЧЕВО-АТИЦА ИЗ 10. ВЕКА

Милош М. Живановић, Ивана Грујић, САКРИСТИЈА САШКЕ
ЦРКВЕ У БРСКОВУ

Ивана Грујић, Милош М. Живановић, АРХЕОЛОШКА ИСТРА-
ЖИВАЊА МУНИЦИПИЈУМА МАЛВЕЗИЈАЦИЈУМА, ЛОКА-
ЛИТЕТ БРАНКОВА ЊИВА

Ивана Грујић, АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ЦРКВИШТА У
БОРОВЦУ КОД СРЕБРЕНИЦЕ

Мирослав Б. Вујовић, О ЈЕДНОЈ КАДИОНИЦИ ИЗ МУЗЕЈА
ГРАДА БЕОГРАДА

СЕКЦИЈА ЗА БИОАРХЕОЛОГИЈУ
(секција, Н. Миладиновић-Радмиловић)

Predrag Radović, Joshua Lindal, Dušan Mihailović, Mirjana
Roksandić, Hominin fossil material from the middle
Pleistocene of Velika Balanica cave (Serbia) and
its implications for human evolution in Europe

Селена Витезовић, УПОТРЕБА ЈЕЛЕЊИХ РОГОВА КАО СИРО-
ВИНЕ У НЕОЛИТСКОМ НАСЕЉУ НА ПЛОЧНИКУ

Драгана Филиповић, Александар Булатовић, РЕЗУЛТАТИ АНА-
ЛИЗЕ ОСТАКА ДРВЕНОГ УГЉА СА НЕКРОПОЛЕ РАНОГ
БРОНЗАНОГ ДОБА НА ЛОКАЛИТЕТУ РАНУТОВАЦ-МЕ-
АНИШТЕ, ЈУГОИСТОЧНА СРБИЈА

Урош Матић, САКАЋЕЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА У СТАРОМ ЕГИ-
ПТУ: ТЕКСТ-СЛИКА-АРХОЛОШКИ ЗАПИС?

Marija Krečković Gavrilović, Aleksandra Žegarac, POREĐENJE
METODOLOGIJA ZA PROCENJIVANJE SRODNIČKIH VEZA
NA RANOBRONZANODOPSKOJ NEKROPOLI U MOKRINU
Тамара Павловић, Димитрије Марковић, БИОАРХЕОЛОШКА
АНАЛИЗА ПОГРЕБНОГ РИТУАЛА НА ПРИМЕРУ ДЕВИЈАНТ-

НЕ САХРАНЕ СА ЛОКАЛИТЕТА РЕМЕСИЈАНА – ИСТОЧНА НЕКРОПОЛА

Драгана Вуловић, Наташа Миладиновић-Радмиловић, БОЛЕСТИ КОЈЕ МОГУ УЗРОКОВАТИ СТВАРАЊЕ ЛЕЗИЈА НА РЕБРИМА ДЕЧИЛИХ ИНДИВИДУА У АРХЕОЛОШКОМ КОНТЕКСТУ

Ксенија Ђукић, Петар Миленковић, Веда Николић, Тамара Павловић, СЛУЧАЈ ДИСПЛАЗИЈЕ КУКА СА ЛОКАЛИТЕТА ЧИК

Немања Марковић, ПРЕЛИМИНАРНИ РЕЗУЛТАТИ АРХЕОЗОЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА НА НАЛАЗИШТУ ЦРКВЕНО БРДО

СЕКЦИЈА ЗА ЗАШТИТУ АРХЕОЛОШКОГ НАСЛЕЂА

(секција, А. Алексић)

А. Алексић, ТЕНДЕРИ ЗА АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ПРЕ УВОЂЕЊА ПРЕВЕНТИВНЕ АРХЕОЛОГИЈЕ– ОПАСНОСТ ПО АРХЕОЛОГИЈУ У СРБИЈИ

А. Н. Црнобрња, ЗАШТИТА АРХЕОЛОШКОГ НАСЛЕЂА И УЧЕШЋЕ ИНОСТРАНИХ ИНСТИТУЦИЈА НА АРХЕОЛОШКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Александар Алексић, Гордан Јањић, РИМСКИ ДУНАВСКИ ЛИМЕС У СРБИЈИ – МАЈДАНПЕК, КЛАДОВО И НЕГОТИН

Биљана Лучић, ГРАНИЦА РИМСКОГ ЦАРСТВА – ДУНАВСКИ ЛИМЕС ОД АКУМИНКУМА ДО РИТИЈУМА

Гордан Јањић, Александар Алексић, Гордана Јеремић, МОРА ВАГЕИ – ЗАШТИТА И ПРЕЗЕНТАЦИЈА НАЛАЗИШТА УОЧИ *UNESCO* НОМИНАЦИЈЕ

**СЕСИЈА: ЗАШТИТНИ АРХЕОЛОШКИ РАДОВИ НА ТРАСИ
МАГИСТРАЛНОГ ГАСОВОДА ГРАНИЦА МАЂАРСКЕ-
ГРАНИЦА БУГАРСКЕ У 2019. ГОДИНИ**
(сесија, А. Алексић)

Александар Алексић, ЗАШТИТНИ АРХЕОЛОШКИ РАДОВИ И
ИСТРАЖИВАЊА НА ТРАСИ МАГИСТРАЛНОГ ГАСОВОДА
ГРАНИЦА МАЂАРСКЕ – ГРАНИЦА БУГАРСКЕ 2019. – ЗАЈЕ-
ЧАР И БОЉЕВАЦ

Радован Сремац, РЕЗУЛТАТИ ЗАШТИТНИХ ИСТРАЖИВАЊА
ЛОКАЛИТЕТА 6 МОЛ, АДА

Марин Бугар, Милица Рајичић, ЗАШТИТНА АРХЕОЛОШКА
ИСТРАЖИВАЊА ТРАСЕ ГАСОВОДА НА ЛОКАЛИТЕТУ 2,
ОПШТИНА АДА

Мирослав Марић, ПРЕЛИМИНАРНИ РЕЗУЛТАТИ АРХЕО-
ЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТУ 122, ОПШТИ-
НА КАЊИЖА, У СКЛОПУ ЗАШТИТНИХ АРХЕОЛОШКИХ
ИСКОПАВАЊА НА ГАСОВОДУ „ТУРСКИ ТОК“

Перица Шпехар, АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ЛОКАЛИ-
ТЕТА ЦРКВЕНО БРДО У 2019. ГОДИНИ

Неда Димовски, ИЗВЕШТАЈ О ЗАШТИТНИМ АРХЕОЛОШ-
КИМ ИСТРАЖИВАЊИМА НА ЛОКАЛИТЕТУ 127, КО ВЕЛЕ-
БИТ

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ УПРАВНОГ ОДБОРА СРПСКОГ АРХЕОЛОШКОГ ДРУШТВА ОД ЈУНА 2019. ДО СЕПТЕМБРА 2020. ГОДИНЕ

Извештај о раду Управног одбора Српског археолошког друштва започећемо кратким извештајем о Скупу одржаном у Неготину од 30. маја до 1. јуна 2019. године, који је организован у сарадњи са Музејом Крајине у Неготину. Укупно је одржано 86 излагања, уз 12 постер презентација. Усмена излагања и постере, поред колега из Србије, пријавили су и учесници из 30 земаља, док су на самоме скупу били присутни учесници из 11 земаља.

На XLII изборној Скупштини Српског археолошког друштва, одржаној у Неготину 31. маја 2019. године, изабрано је ново руководство и тела Друштва. **Управни одбор сачињавају:** Адам Црнобрња (председник), Војислав Филиповић (потпредседник), Огњен Младеновић (секретар), Наташа Миладиновић-Радмиловић, Марија Каличанин Крстић и Дејан Радичевић (чланови). За новог уредника **Гласника САД** изабрана је Драгана Антоновић, која је такође и члан Управног одбора. У **Надзорном одбору** су Емина Зечевић, Селена Витезовић и Биљана Лучић, а у **Суду чисти** Дивна Гачић, Гордан Јањић и Мирослав Бирцлин.

Новоформирани Управни одбор Српског археолошког друштва одржао је, између две годишње скупштине, пет седница (4 уживо и 1 електронску). Поред рада у оквиру самих седница, УО је имао активну и успешну кореспонденцију и сарадњу по питању решавања текућих проблема и мимо самих седница.

Формирана је и нова редакција Гласника САД у саставу: Драгана Антоновић (уредник), Селена Витезовић (заменик уредника), Душан Михаиловић, Роберт Вејлон, Емина Зечевић, Гордана Јеремић, Иван Радман-Ливаја, Наташа Миладиновић-Радмиловић, Кристина Шарић, Драгана Филиповић, Андреј Обломски, Анастасиос Антонaras (чланови). Нова уредница и нови састав редакције успешно су припремили Гласник САД 35, који је почетком 2020. године изашао из штампе, док је припре-

ма Гласника САД 36 у току. На иницијативу уреднице Гласника Д. Антоновић, и под њеним руководством, редакција је израдила *Правилник о Уређивачкој политици часописа Гласник Српског археолошког друштва*, коју је на њихов предлог једногласно усвојио УО САД.

Конкурси

У периоду на који се односи овај извештај Друштво је конкурисало и на више јавних конкурса код надлежних министарстава. Код Министарства науке, просвете и технолошког развоја конкурисали смо са пројектом *XLIII скупштина и скуп САД* (одобрено 200.000,00 динара). Код Министарства културе и информисања конкурисали смо са четири пројекта: *Издавање часописа Гласник САД 36/2020* (одобрено 600.000,00 дин, руководилац Драгана Антоновић), *Подизање свести о значају археолошког наслеђа и унапређење рада Српског археолошког друштва* (одобрено 400.000,00 дин, руководилац Адам Црнобрња), *Финансирање поверених послова репрезентативног удружења* (одобрено 200.000,00 динара) и *Дигитализација часописа „Археолошки преглед“ 1959-1988* (одобрено 280.000,00 динара, руководилац Александар Бандовић). За све пројекте реализоване током 2019. године Друштво је ажурно поднело исцрпне извештаје Министарству културе и информисања.

Рад на очувању археолошког наслеђа

Подизање свести о значају археолошког наслеђа

Током 2019. године реализован је и пројекат Друштва *Подизање свести о значају археолошког наслеђа* (руководилац Адам Црнобрња), који је финансирало Министарство културе и информисања, а помогнут је и од стране локалних музеја и локал-

них самоуправа. Детаљан опис овога пројекта дат је у Зборнику апстраката и програму Скупа објављеном 2017. године (стр. 38-41), те ћемо овом приликом само навести градове у којима је рализован, институције које су нам биле домаћини, колеге које су учествовале са уводним излагањима и број учесника из локалних самоуправа: Петница (Истраживачка станица Петница, 35 особа), Београд (Одељење за археологију Филозофског факултета у Београду, 40 особа), Кладово (Центар за културу Кладово, 12 особа), Београд (Народни музеј у Београду, у организацији Министарства културе и информисања, 71 особа), Ћуприја (Музеј Хореум Марги - Равно, 22 особе), Рума (Завичајни музеј Рума, Урош Николић, 14 особа), Крушевац (Народни музеј Крушевац, 18 особа), Пријепоље (Музеј у Пријепољу, 33 особе), Суботица (Међуопштински завод за заштиту споменика културе Суботица, Неда Мирковић Марић, 18 особа) и Ужице (Народни музеј Ужице, 23 особе). Посебно би требало истаћи предавање у оквиру пројекта које је одржано у атријуму Народног музеја у Београду 28.10.2019. године, на иницијативу и у организацији Министарства културе и информисања. Њему су присуствовали и представници више министарстава и републичких институција: Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре; Министарство заштите животне средине, Министарство културе и информисања, Управа криминалистичке полиције МУП РС, Полицијских управа из Пожаревца и Сремске Митровице, Народни музеј у Београду, Природњачки музеј, Институт Биосенс, Републички завод за заштиту споменика културе, Завод за заштиту споменика културе Зрењанин, Завод за заштиту споменика културе Панчево, Завод за заштиту споменика културе Сремска Митровица, Завод за заштиту споменика културе града Београда, I Основно јавно тужилаштво, Војни музеј, Археолошки институт, Филозофски факултет у Београду, Архитектонски факултет у Београду, Музеј Југославије, Централни институт за конзервацију, Завод за проучавање културног развитака и Туристичка организација Србије. Као најава наведеном

предвању у Министарству културе и информисања одржана је и прес конференција 01.10.2019. године, на којој су учествовали министар Владан Вукосављевић, помоћник министра Данијела Ванушић, посебна саветница министра Гордана Гаврић, проф. др. Ненад Тасић и председник Друштва Адам Црнобрња. Реализација пројекта била је праћена и од стране штампаних и електронских медија, те смо евидентирали око 40 прилога. У највећој мери због реализације пројекта *Подизање свести о значају археолошког наслеђа*, председник Друштва, Адам Црнобрња, добио је годишње признање *Културни образац*, које додељује Министарство културе и информисања.

Закони о културним добрима

Крајем 2019. године Министарство културе и информисања отворило је јавну расправу за *Нацрт закона о културним добрима* и *Нацрт закона о делатности заштите непокретних културних добара*. Будући да су у расписивању јавних расправа постојале извесне неправилности, а пре свега због изузетно кратког рока за достављање примедби, УО Друштва је одлучио да реагује. Министру је упућен захтев за продужење трајања јавне расправе и рока за подношење примедби (бр. 123/2019 од 22.12.2019.), а истовремено је Друштво организовало и координацију других удружења и институција за деловање по истом питању, те је и више других правних лица упутило дописе сличних садржина. Заједничким деловањем успели смо да се рок за достављање примедби продужи са 9. на 23. јануар 2020. године. Сама јавна расправа на којој су представници Друштва узели учешће одржана је у Београду 23.12.2019. године, и том приликом развила се оштра али конструктивна расправа између представника струковних удружења и предлагача закона. УО Друштва је 14.12.2020. године упутио позив свим члановима са молбом да на адресу Друштва пошаљу примедбе на предложена законска решења, на за то прописаним обрасцима, да би обједињене примедбе биле упућене Министарству. Примедбе је доставило пет чланова Друштва. У предвиђе-

ном року Друштво је Министарству културе послало 12 примедби (на 19 чланова) на *Нацрт закона о културним добрима* и 30 примедби (на 36 чланова) на *Нацрт закона о делатности заштите непокретних културних добара*.

Археолошка карта Србије

Средином маја 2020. године свим институцијама које воде археолошка истраживања упућени су дописи од стране Сектора за дигитализацију Министарства културе и информисања, са захтевом да се доставе одређени подаци о археолошким локалитетима, а за потребе израде *Археолошке мапе Србије*. Будући да је на основу упућенога дописа било више него јасно да посао израде Археолошке карте није организован на начин који би могао да води добром обављању посла, УО САД је одлучио да реагује и тим поводом. У допису који смо упутили Министарству културе и информисања скренута је пажња на уочене пропусте, али и предочен начин на који би читав посао требало организовати. Посебан акценат је стављен на неопходност вршења ревизионих рекогносцирања, као и укључивање најрелевантнијих институција у планирање организације читавог посла (бр. 48/2020 од 09.06.2020.). Тим поводом је председник Друштва лично контактирао колегинице и колеге из 48 институција, са молбом да се при слању тражених података обавезно приложи и допис са примедбама на приступ изради Археолошке карте, као и сугестијама о неопходним корацима који би водили ваљаном обављању тог посла.

Реакције на поједине случајеве

На основу разматрања тренутног стања заштите археолошког наслеђа, а у вези са изменама и допунама *Закона о планирању и изградњи* и најавама великих инфраструктурних пројеката у Србији, УО је упутио допис Министарству културе и информисања *Археолошко наслеђе и најава почетка градње шест аутопутева* (бр. 102/2019 од 03.10.2019.). Слање тог дописа је претходно у усменом разговору наговештено министру, господину Владану

Вукосављевићу, који је исти понео са собом на састанак са министарком Зораном Михајловић.

Током јесени 2019. године УО САД је разматрао *Предлог Правилника о условима који морају бити испуњени за издавање одобрења за вршење археолошких истраживања у којима учествују и институције из иностранства*, који је изнео А. Црнобрња. Након дуже преписке и више консултација, није се дошло до консензуса о изгледу тог предлога, те исти није усвајан.

Увидом у образложења разлога финансирања и нефинансирања пројеката на конкурс за дигитализацију културног наслеђа Министарства културе и информисања, уочено је да је једно удружење грађана из Прељине конкурисало и за средства за опрему за археолошка истраживања. Комисија задужена за конкурс за дигитализацију је тај пројекат одбила, али је подносиоце упутила да са таквим захтевом конкуришу на конкурс за археолошко наслеђе. УО САД је тим поводом упутио допис Министарству културе и информисања (бр. 45/2020 од 21.05.2020). У њему смо захтевали да се убудуће у таквим ситуацијама, када се у конкурсној документацији било ког од конкурса утврди да реализација понуђених пројеката може представљати кривично дело, или водити оштећењу културног наслеђа, реагује по аутоматизму, и да се подносилац од стране Министарства културе и информисања званично упозори на уочену и препознату неправилност.

Августа 2020. године УО САД је упућен захтев да се размотри могућност реаговања на тендер расписан за заштитна археолошка истраживања на Студентском тргу у Београду, за потребе изградње подземне гараже. Након преписке и изјашњавања чланова УО дошло се до следећег закључка: Друштво не може да реагује на сам тендер, али би требало да затражи увид у мере техничке заштите и услове које је издао надлежни завод, те да на основу њих прати даљи развој ситуације, и евентуално реагује по питању планираног обима истраживања и даљег третмана онога што буде откривено.

Крајем августа 2020. године колега Владан Видосављевић из Музеја „Рас“ у Новом Пазару је обавестио УО САД о археолошким налазима до којих се дошло током земљаних радова за изградњу вишенаменског објекта у порти Петрове цркве код Новог Пазара. Будући да је у питању културно добро од изузетног значаја, које је и под заштитом УНЕСКО-а, УО је одмах приступило разматрању могућих праваца деловања. Републичком заводу за заштиту споменика културе послати су 11.09.2020. године захтеви за приступ информацијама од јавног значаја, ради прибављања свих релевантних података. У тренутку писања овога извештаја још увек очекујемо пријем тражених докумената од стране завода, након чега ће УО САД размотрити даље кораке деловања.

Сарадња са другим институцијама

Друштво је доставило писмо подршке Археолошком институту Београд за потребе конкурса на пројекту Heritart II (бр. 122/2020), а упутили смо и допис председнику ЕАА поводом пружања подршке Одељењу за археологију Филозофског факултета у Београду и Универзитету у Београду у кандидатури за одржавање годишњег скупа ЕАА у Београду 2025. године (бр. 19/2020).

На позив *Националног тела за акредитацију и проверу квалитета у високом образовању* доставили смо предлог стручњака за учешће у рецензентским комисијама (бр. 116/2019). Следеће колегинице и колеге именоване су у рецензентске комисије у поступцима акредитације и спољашње евалуације провере квалитета високошколских установа и студијских програма: Наташа Миладиновић Радмилковић, Драгана Антоновић, Вера Богосављевић Петровић, Мирјана Војвода, Марија Марић, Неда Мирковић Марић, Гордана Јеремић, Селена Витезовић, Маја Ђорђевић, Смиљана Додић, Марија Каличанин Крстић, Богдана Опачић, Александар Булатовић, Војислав Филиповић, Адам Црнобрња, Андреј Старовић.

Друштву је од стране групе уметничких удружења, предвођених УЛУС-ом, упућен позив да узме учешће у формирању *Фонда солидарности за самосталне уметнике*. На једном од састанака учествовао је и секретар Друштва, Огњен Младеновић. Након разматрања свих расположивих података, УО је донео одлуку да се, за сада, Друштво не укључује у рад Фонда.

На позив Архива Војводине, потписан је протокол о међуинституционалној сарадњи између те институције и Српског археолошког друштва (бр. 59/2020 од 15.07.2020). Најважнија тачка тог споразума јесте сарадња на интердисциплинарном пројекту *Платформа угрожена баштина*, у чему као партнерске институције учествују Архив Војводине, Етнографски институт САНУ, Департман за географију, туризам и хотелијерство Природно-математичког факултета у Новом Саду и Српско археолошко друштво.

Разно

Пословни простор

Након вишегодишњих покушаја, Српско археолошко друштво је успело да дође до права на коришћење 18 квадратних метара канцеларијског простора. По први пут од оснивања наше Друштво има свој простор. Канцеларија бр. 2007 се налази на двадесетом спрату Палате Београд, и у њу је пренет део наших издања, текућа документација и комплетна архива до које смо до сада успели да дођемо. На жалост, тај простор нећемо моћи још дуго да користимо. Београђанку је Град Београд продао новом власнику, и из тог простора, након тек годину дана коришћења, Друштво ће ускоро морати да се исели.

Чланство и чланарине

Једини стални извор сопствених прихода Друштва јесу чланарине. У тренутку писања овога извештаја Друштво има 325 редовних чланова. При том броју чланова, неизмирене обавезе према Друштву има следећи број чланова:

	2018	2019	2020	укупно
Запослени	64	84	227	375
Незапослени	15	26	65	106
Укупно динара	70.000,00	94.400,00	253.000,00	417.400,00

Укупан износ неплаћених чланарина од 2018. године је 417.400,00 динара, што је довољно за све послове око издавања једног броја Гласника и зборника апстраката са скупа заједно, или за плаћање закупа пословног простора у трајању од више од две године. Измирење чланарине је практично и једина обавеза чланова, која се у целости компензује преузимањем Гласника САД за текућу годину, а чија је појединачна производна цена сада већ знатно виша и од чланарине за запослене колеге. Све остале обавезе које Друштво током године има чланови радних тела обављају волонтерски (Управни одбор, Редакција Гласника, Надзорни одбор, Статусна комисија). Слање појединачних опомена и подсетника за плаћање чланарине поново ћемо морати да активирамо, али бисмо вам скренули пажњу да и тај посао неко мора волонтерски да уради. Због тога апелујемо да се чланарине редовно измирују, јер само на тај начин се може обезбедити стабилно функционисање Друштва.

За бољи рад Друштва било би неопходно и укључивање већег броја чланова у његов редован рад. Свака иницијатива је добро дошла, и свако од чланова може предложити неку нову активност и преузети на себе њену реализацију, а на Управном одбору је одговорност да изабере и одобри те активности, као и да помогне у обезбеђивању услова за њихове реализације. Молили бисмо вас

да о томе размишљате, и да и на тај начин помогнете да Друштво што боље ради у наредном периоду.

На крају, Управни одбор Српског археолошког друштва захваљује се нашем овогодишњем домаћину, Међуопштинском заводу за заштиту споменика културе Суботица, на суорганизацији XLIII годишњег скупа и скупштине САД.

Адам Н. Црнобрња
председник Српског археолошког друштва

**ИЗВЕШТАЈ О ФИНАНСИЈСКОМ ПОСЛОВАЊУ
СРПСКОГ АРХЕОЛОШКОГ ДРУШТВА**

За период од 1.1.-31.12.2019.године

Приходи:

Донације :

- Министарство културе	829.731,26
Приходи од камате	372,33
Приходи од камате	2.317,68
Чланарине	254.000,00
Укупно	1.086.421,27

Расходи: (буџетски рачун - Мин. културе Гласник)

Штампа „Гласник САД“	149.600,00
Ауторски хонорари	150.108,45
Укупно.....	299.708,45

Расходи: (буџетски рачун - Мин. културе Подизање свести)

Ауторски хонорари	73.055,03
Путне дневнице.....	50.600,00
Услуге смештаја.....	31.702,00
Употреба соп.возила у служ.сврхе.....	49.880,98
Рекламни материјал.....	111.142,14
Укупно.....	316.380,15

Расходи: (буџетски рачун- Мин. културе Репрезентативност)

Уговори о делу	139.519,66
Адвокатске услуге	60.000,00
Укупно.....	199.519,66

Расходи: (сопствени рачун)

Канцеларијски материјал	2.213,99
Уговори о делу	60.126,58
Дневнице за сл.путовања.....	23.000,00
Накнада за употребу соп.аутомобила.....	5.813,27
Остали трош.путовања.....	4.060,00
Птт трошкови.....	565,00
Закупнина простора.....	31.878,93

Трошкови платног промета.....	21.563,80
Исбн, цип.....	12.200,00
Негативне курсне разлике.....	4.955,66
Укупно.....	166.377,23

Укупни расходи за 2019.годину износе 981.985,49

- Затечено стање на почетку 2019. године, на рачуну сопствених прихода, износи 384.602,56 рсд.
- Затечено стање на почетку 2019. године, на девизном рачуну (EURO), износи 915.651,92 рсд.
- Затечено стање на почетку 2019. године, на девизном рачуну (USD), износи 21.813,60 рсд.

Стање на динарском рачуну	483.500,72
Стање на девизном рачуну (EURO)	910.696,26
Стање на девизном рачуну (USD)	24.131,28
Стање на буџетском рачуну	363,00

Подносилац извештаја Маја Јовановић

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ СЕКЦИЈЕ ЗА ПАЛЕОЛИТ И МЕЗОЛИТ

Током 2019. и 2020. године настављене су консултације у вези са пројектима који се односе на истраживања палеолита и мезолита у Србији. Успостављена је међународна сарадња са водећим институцијама и истраживачима који се баве истраживањима палеолита, како би се на националном нивоу формирао стручни кадар који би могао самостално да реализује интердисциплинарна истраживања палеолитских налазишта. Планирано је да се се у децембру 2020. године организује састанак секције на коме би били размотрени текући проблеми истраживања палеолита у Србији.

проф. др Душан Михаиловић
председник Секције за палеолит и мезолит САД

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ СЕКЦИЈЕ ЗА ПРАИСТОРИЈСКУ АРХЕОЛОГИЈУ

Редовни годишњи састанак Секције за праисторијску археологију САД одржан је током годишњег скупа САД у просторијама Музеја Крајине у Неготину 31. маја 2019. године. Учествовали су стручњаци из Археолошког института у Београду, Института Биосенс (Универзитет у Новом Саду), Лабораторије за биоархеологију Одељења за археологију Филозофског факултета (Универзитет у Београду), Балканолошког института САНУ, Музеја града Београда, Института за оријенталну и европску археологију у Бечу (ОРЕА) (Аустрија), Одељења за археологију Филозофског факултета (Универзитет у Београду), Народног музеја Шабац, Бруклин колеџа у Њујорку (САД), Универзитета јужне Чешке у Чешким Буђејовицама (Чешка), Музеја Јадра Лозница, Народног музеја Топлице, Музеја Војводине, Градског музеја Вршац, Завода за заштиту споменика културе у Панчеву, Градског музеја

Сомбор, Универзитета Приморска, Факултета за хуманистичке студије у Копру (Словенија), Градског музеја Бечеј, Војног музеја Београд и Завичајног музеја Параћин.

Том приликом је представљено 17 реферата. На секцији је присуствовало око 30 колега. Након скупа изражена је општа захвалност колеги Г. Јањићу и Музеју Крајине на гостопримству и успешној организацији секције.

др Драган Милановић
председник Секције за праисторијску археологију САД

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ СЕКЦИЈЕ ЗА КЛАСИЧНУ АРХЕОЛОГИЈУ

Годишњи састанак Секције за класичну археологију САД је одржан током редовног годишњег скупа САД у Неготину, од 30. маја до 1. јуна 2019. године. За разлику од прошле године, када је секција за класичну археологију бројала чак 14 презентованих радова колега из земље и иностранства, ове године у оквиру секције (председавала др Н. Гавриловић Витас) је представљено 8 радова стручњака из Археолошког института, Филозофског факултета у Београду, Народног музеја у Београду, Музеја Крајине у Неготину и Народног музеја Крушевац.

Радови су се тицали најразличитијих тема, почевши од резултата истраживања у протеклим годинама на локалитетима на лимесу, преко налаза археолошких споменика, објеката и новца до пројектовања на античким локалитетима, култова и самога процеса романизације и критичког осврта на исти. Представљени су резултати истраживања локалитета Егета (Брза Паланка) из 2017. и 2018. године као наставак истраживања локалитета од пре неколико деценија, али и приказ римског утврђења Мироча (*Gerulatae*) на путу *Taliata–Egeta*. Колеге из Народног музеја у Београду су представиле рад о изузетном налазу римског мача из римске провинције Друге Паноније (*Pannonia Secunda*), док су колеге из На-

родног музеја у Крушевцу приказале радове новца са краја IV и V века из околине Крушевца и култу бога Силвана у античким изворима.

Радови колега из Археолошког института су се тицали разновродних тема – од представљања фунерарних споменика Палмире пронађених у Сингидунуму, преко приказа локалитета Мироч (Gerulatae) до презентовања пројектовања и начина зидања резиденцијалног комплекса на локалитету Врело-Шаркамен. Имали смо прилику и да чујемо најновије прегледе и критички осврт на процес романизације у савременој стручној литератури.

Ове године се очекује претходне године најављена публикације која би обухватала радове презентоване на сесији „Антички култ на Балкану кроз иконографију и археолошке налазе“, а која би представљала први број међународног Зборника радова секције за класичну археологију САД. На секцији за класичну археологију је прелиминарно најављен и редовни састанак секције на пролеће 2020. године, који се на жалост није одржао услед пандемијске ситуације у земљи. С обзиром на и даље озбиљну здравствену ситуацију, на предстојећој секцији за класичну археологију ће бити предочена могућност одржавања редовног састанка секције за класичну археологију и путем онлајн платформе, ради упознавања са радом и резултатима колега, као и континуираног састајања свих чланова који доприносе својим радовима из периода антике бољим сазнањима о античком наслеђу на тлу Србије и његовој промоцији.

др Надежда Гавриловић Витас
председница Секције за класичну археологију САД

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ СЕКЦИЈЕ ЗА СРЕДЊОВЕКОВНУ АРХЕОЛОГИЈУ

Редовни јесењи састанак Средњовековне секције Српског археолошког друштва одржан је 29. и 30. новембра 2019. године у Јагодини. Домаћин скупа био је Завичајни музеј из Јагодине. Раду секције је присуствовало 26 колегиница и колега.

Према раније утврђеном програму, први дан је био посвећен стручним рефератима учесника и радном састанку Секције, док је за други дан планирана екскурзија.

Након приче о сталној музејској поставци и изложби колеге Бранислава Цветковића (*ARS SACRA – Свештена уметност из збирки Уметничког одељења Завичајног музеја у Јагодини*), уводни део скупа односио се на реферат о истраживањима локалитета Јеринин град у селу Војска, у периоду 2012. – 2018. године, који је презентован од стране колегинице из јагодинског музеја Смиљане Додић. Уследила је презентација колеге Угљеше Војводића (Археолошки институт) о резултатима археолошких истраживања средњовековне некрополе на локалитету Дубље код Новог Пазара, да би потом млади колега Мирко Вранић говорио о резултатима са средњовековног Рудника у 2019. години. Прва група реферата окончана је презентацијом колеге Владана Миливојевића (Народни музеј Аранђеловац) који је излагао о археолошким истраживањима у 2019. години на локалитету Дворине – Мацарско гробље подно Венчаца.

Након краће паузе, другу групу реферата започео је колега Дејан Булић (Историјски институт). Он је говорио о сондажним рекогносцирањима Ваљева и околине у текућој години, да би се на тему надовезао колега Филип Стефановић (Завичајни музеј Параћин) који је учесницима презентовао реферат о резултатима рекогносцирања планине Баба и атара села Лешје, Плана и Доња Мутница.

Извештај о заштитним археолошким истраживањима Северне табије Новопазарске тврђаве представио је колега Владан Видосављевић (Музеј Рас Нови Пазар), док је колега Младен Васиљевић говорио о заштитним ископавањима касносредњовековног локалитета Лок-Пустара у 2019. години који се налази на траси

гасовода. Званични део програма затворио је колега Рашко Рамадански (Градски музеј Бечеј) доносећи нам осврт на причу о пломбама за тканину из Нирнберга и Верда које чува збирка бечејског музеја.

Додатни реферати припадали су колегама Ненаду Шошићу (Народни музеј Смедеревска Паланка) који је говорио о заштитним археолошким истраживањима позносредњовековних локалитета у Милошевцу и Шалинцу у 2019. години на траси гасовода и Александру Алексићу (Завод за заштиту споменика културе Ниш) који је презентовао резултате заштитних археолошких радова на локалитетима Црквиште у селу Мијајлица (општина Бојник) у 2018. години и на локалитету Црквиште код Башовића у селу Трпеза (Куршумлија) у 2019. години.

Други део дана био је посвећен радном састанку секције који се најпре односио на актуелна питања из струке. Истакнут је проблем око новоусвојеног Закона о изменама и допунама Закона о планирању и изградњи, односно његових одредби које се односе на непокретна културна добра која уживају претходну заштиту, као и недефинисан начин валоризације музејских предмета из постојећих збирки, а који се захтева од стране Министарства културе и информисања Републике Србије.

Наставак састанка био је изборног карактера. За председника секције у наредном четворогодишњем мандату, једногласно је изабран колега Марин Бугар, виши кустос Народног музеја у Крушевцу.

Наредног дана организован је пут до манастира Манасија и Јошаница, након чега је састанак и званично завршен.

Сјајним домаћинима дугујемо велику захвалност за ефикасан рад још једне јесење секције и изузетно пријатан боравак у Јагодини.

Марин Бугар
председник Средњовековне секције САД

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ СЕКЦИЈЕ ЗА БИОАРХЕОЛОГИЈУ

Секција за биоархеологију је на XLII Годишњем скупу у Неготину учествовала са 11 радова у оквиру опште Биоархеолошке секције (председавала Н. Миладиновић-Радмиловић) и 15 радова у оквиру сесије *Сточарство и лов у југоисточној Европи и суседним областима кроз време: археозоолошка перспектива* (председавали Н. Марковић и Ј. Булатовић). Учествовали су стручњаци из: Археолошког института у Београду, Института Биосенс (Универзитет у Новом Саду), Institut für Ur- und Frühgeschichte/Graduate School, Christian-Albrechts-Universität, Kiel (Germany), “Vasile Pârvan” Institute of Archaeology, Romanian Academy, Bucharest (Romania), Institute of Archaeology, Zagreb (Croatia), Kaducej d.o.o., Split (Croatia), Филозофског (Одељење за археологију; Лабораторија за биоархеологију; Центар за дигиталну археологију) и Медицинског факултета (Лабораторија за антропологију, Институт за анатомију) Универзитета у Београду, Departamento de Biotecnología, Facultad de Ciencias, Universidad de Alicante (España), ICArEHB-Interdisciplinary Centre for Archaeology and the Evolution of Human Behaviour, Universidade do Algarve, Faro (Portugal), Department of Anthropology, University of Winnipeg (Canada), University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Archaeology, Zagreb (Croatia), University of Zadar, Department of Archaeology, Zadar (Croatia), Römisch-Germanisches Zentralmuseum, Mainz (Germany), National Museum of Romanian History, Bucharest (Romania), Музеја града Београда, Народног музеја Краљево, Градског музеја Суботица, Музеја у Добоју, Музеја „Рас“ из Новог Пазара, колегинице из Београда и Лебана, и колега из Лебана. На скупу у Неготину укупно је представљено 26 радова. Радови (антрополошке, археоботаничке, археозоолошке и археолошке тематике) хронолошки су обухватили период од праисторије до средњег века.

др Наташа Миладиновић-Радмиловић
председница Биоархеолошке секције САД

ИЗВЕШТАЈ О РАДУ СЕКЦИЈЕ ЗА АРХЕОМЕТРИЈУ, АРХЕОТЕХНОЛОГИЈУ И ЕКСПЕРИМЕНТАЛНУ АРХЕОЛОГИЈУ

Секција за археометрију, археотехнологију и експерименталну археологију, основана под тим именом током Годишњег скупа Српског археолошког друштва у Панчеву 2018. године, на следећој скупштини је, на предлог др Кристине Шарић са Рударског-геолошког факултета, модификовала име у Секција за археометрију, археотехнологију, георхеологију и експерименталну археологију. Др Шарић је промену имена образложила тиме да ће се на тај начин боље нагласити интердисциплинарни карактер Секције и боље ће повезати геологе који сарађују на археолошким пројектима.

На Годишњем скупу САД одржаном 2019. године у Неготину, у оквиру рада Секције ААГЕА, организована је општа и тематска сесија. На општој сесији презентована су три рада. Тематску сесију, под насловом Метали у археолошком контексту: од експлоатације руда до употребе финалних производа, организовале су Селена Витезовић и Драгана Антоновић из Археолошког института. Укупно осамнаест учесника из Србије, Хрватске, Бугарске, Велике Британије и Белгије презентовало је десет радова.

Секција ААГЕА организовала је и самостални скуп, под називом Први скуп Секције за археометрију, археотехнологију, георхеологију и експерименталну археологију Српског археолошког друштва: Актуелна интердисциплинарна истраживања технологије у археологији југоистичне Европе. Скуп је одржан 28. фебруара 2020. године у просторијама Библиотеке града Београда.

Скуп је отворен пленарним предавањем Весне Цветков са Рударско-геолошког факултета, Значај географске ширине за лоцирање узрочника магнетних аномалија код проспекције археолошких локалитета. На скупу је 55 учесника из Србије, Хрватске, Сједињених Америчких Држава и Шпаније представило двадесет један рад, који су обухватили следеће теме: геофизика, георхеологија, археометрија, археотехнологија и експериментална археологија. Радови су штампани у зборнику у издању Српског археолошког друштва, *Aktuelna interdisciplinarna istraživanja tehnologije*

u arheologiji jugoistočne Evrope: zbornik radova. Prvi skup Sekcije za arheometriju, arheotehnologiju, geoarheologiju i eksperimentalnu arheologiju Srpskog arheološkog društva, 28. februar 2020, Beograd (ISBN 978-86-80094-10-6). Зборник су приредиле Селена Витезовић, Кристина Шарић и Драгана Антоновић, и пдф фајл се може преузети на адреси: https://www.academia.edu/42081756/Aktuelna_interdisciplinarna_istra%C5%BEivanja_tehnologije_u_arheologiji_jugoisto%C4%8Dne_Evrope (на academia.edu профилу Српског археолошког друштва).

Скуп су подржали Рударско-геолошки факултет Универзитета у Београду, Археолошки институт и Библиотека града Београда.

др Селена Витезовић
председница Секције за ААЕА

**ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ОДЕЉЕЊЕ ЗА АРХЕОЛОГИЈУ
ИЗВЕШТАЈ**

о студентима који су током календарске 2019. године завршили основне, мастер или докторске студије

ДОКТОРСКЕ СТУДИЈЕ

- Иван Богдановић - *Изградња римског амфитеатра на примеру Виминацијума*
- Младен Јовичић - *Антички жрвњеве из римских провинција на тлу Србије*
- Александар Бандовић - *Миодраг Грбић и настанак културно-историјске археологије у Србији*
- Ана Ђуричић - *Огњишта и пећи у неолиту централног Балкана - технике израде и употреба*

МАСТЕР СТУДИЈЕ

- Предраг Станишић - *Резултати хидроархеолошких истраживања тока реке Саве на подручју античког Сирмијума*
- Душан Пауновић - *Средњовековно наоружање и ратничка опрема из Великог Поморавља*
- Иван Нинчић - *„Трако-кимерски“ налази: предмети источних одлика у Србији*
- Ирена Чандер - *Архаизовање у скулптури XXVI династије*

ОСНОВНЕ СТУДИЈЕ

СПИСАК СТУДЕНАТА КОЈИ СУ ОДБРАНИЛИ ЗАВРШНИ РАД

- Марко Фуртула - *Дефанзивно наоружање гласиначке културе старијег звезденог доба на територији Босне и Хецеговине*
- Андреа Јанковић - *Глинена армија. Символ прве кинеске империјалне династије Ђин*
- Душан Каличанин - *Палете у прединастичком и протодинастичком Египту - генеза, типологија, значај*
- Синиша Лекић - *Рецепција старог Египта у Србији од средњег века до 1867. године*
- Иоанис Моустакис - *Погребна пракса бронзаног доба на Криту, Киклади и копненој Грчкој*
- Љиљана Муждека - *Керамика латенских пећи са локалитета Гомолава-некропола, теренска истраживања 2017. године*
- Станислава Петровић - *Берналова Црна Атина и питање расе у класичној археологији*
- Ана Ранковић - *Грци и Скити, кроз призму етницијетета у археологији*
- Дивна Стојичић - *Мегалитски храмови Малте*

СПИСАК СТУДЕНАТА КОЈИ СУ ЗАВРШИЛИ ОСНОВНЕ СТУДИЈЕ ПО ПРОГРАМУ 2009. ИЛИ 2014. ГОДИНЕ

(наставним програмима није предвиђена одбрана завршног рада)

1. Мина Амзирков
2. Барбара Бјелић
3. Данило Благојевић
4. Ана Ђирић
5. Невена Чобановић
6. Далибор Дашић
7. Марија Ђурђевић
8. Анела Грбиновић
9. Христина Јанковић

10. Катарина Јовановић
11. Сања Костић
12. Маринко Антонијевић
13. Никола Недић
14. Марија Николић
15. Катарина Павловић
16. Ђуро Прибиловић
17. Јелена Прокић
18. Ненад Шорак
19. Јелена Стефановић
20. Владимир Стојковић
21. Ивана Анчић
22. Кристина Бонцулић
23. Душан Николић
24. Филиш Ристовић
25. Јелена Јањић
26. Јована Јанковић
27. Душица Јовановић
28. Душан Којић
29. Кристина Миљковић
30. Александар Поповић
31. Предраг Поповић

Припремио
СЕКРЕТАР ОДЕЉЕЊА ЗА АРХЕОЛОГИЈУ
Ристо Драшковић

ЗАПИСНИК СА XLII СКУПШТИНЕ СРПСКОГ АРХЕОЛОШКОГ ДРУШТВА ОДРЖАНЕ У НЕГОТИНУ 31. МАЈА 2019. ГОДИНЕ

Радно председништво: Александар Алексић, председавајући, Гордан Лањић и МА Огњен Младеновић, записничар.

Скупштина је започела са радом у 12,30 часова у просторијама Уметничке школе Стеван Мокрањац.

Присутно: 73 члана

Дневни ред:

1. Одавање почести преминулим члановима друштва.
2. Избор радног председништва.
3. Усвајање дневног реда.
4. Пријем нових чланова у Српско археолошко друштво.
5. Усвајање записника са XLI скупштине САД одржана у Панчеву 2018. године.
6. Усвајање финансијског извештаја.
7. Усвајање извештаја о раду Управног одбора.
8. Усвајање извештаја о издавачкој делатности.
9. Избор нових чланова Управног одбора, Надзорног одбора, Уредника Гласника САД и Суда части.
10. Предлог измене и доупне назива Секције за археометрију, археотехнологију и експерименталну археологију (ААЕА).
11. Предлог за оснивање нове секције САД.
12. Предлог о анализи стања археологије у Србији
13. Пословни простор
14. Разно

1. Одавање почести преминулим члановима друштва.

Минутом ћутања одата је почаст преминулим члановима САД у претходном периоду између две скупштине (Бранислава Микић Антонић, Станимир Барачки, Нада Бењоцки, Слободан Дрча, Ђоко Јовановић).

2. Избор радног председништва

Предлог радног председништва у саставу: Александар Алексић, председавајући, Гордан Јањић и МА Огњен Младеновић, записничар, једногласно је усвојен.

3. Усвајање дневног реда.

Предложени дневни ред једногласно је усвојен.

4. Пријем нових чланова у Српско археолошко друштво.

Др Војислав Филиповић прочитао је имена 18 кандидата који су поднели молбу за пријем у чланство САД и који испуњавају све услове за пријем: Богдана Милић, Филип Стефановић, Срђан Делић, Предраг Радовић, Драган Јанковић, Марија Церовић, Игор Бјелић, Ана Смук, Амалиа Сабанов, Димирије Марковић, Нада Радак, Ана Величковић, Слободан Митић, Весна Црноглавац, Александра Жегарац, Piotr Wlodarczak, Anita Szczepanek, Pawel Jarosz.

Нових 18 чланова једногласно су примљени у Српско археолошко друштво.

На предлог Управног одбора за почасног члана Српског археолошког друштва предложен је присутни др Артур Банкоф. Након краћег реферата о животу и делу др Артура Банкофа, одржаног од стране др Војислава Филиповића, предлог је једногласно усвојен.

5. Усвајање записника са XLI скупштине САД одржана у Панчеву 2018. године.

Записник са претходне XLI скупштине одржане у Панчеву 2018. године, који је одштампан у Информатору (стр. 42-46), једногласно је усвојен.

6. Усвајање финансијског извештаја.

Извештај о финансијском пословању Српског археолошког друштва за период од 01.01. до 31.12.2018. године, који је поднела Маја Јовановић и који је одштампан у Информатору (стр. 28-29), једногласно је усвојен.

7. Усвајање извештаја о раду Управног одбора.

Извештај о раду Управног одбора за период од јуна 2018. до маја 2019. године, који је одштампан у Информатору (стр. 18-27), а чији је подносилац председних Српског археолошког друштва др Адам Црнобрња, једногласно је усвојен.

8. Усвајање извештаја о издавачкој делатности.

Др Дејан Радичевић, уредник Гласника САД, поднео је кратак извештај о делатностима и испуњеним циљевима редакције у претходном мандату. У првом плану су поновно успостављање редовности у излажењу, успешно враћање часописа на листу категоризованих часописа Министарства просвете, науке и технолошког развоја у категорији М51, и стабилно финансирање. Извештај је једногласно усвојен.

9. Избор нових чланова Управног одбора, Надзорног одбора, Уредника Гласника САД и Суда части.

Непосредно пред предлагање кандидата, у Скупштини се повела расправа начину гласања, односно да ли ће се гласати јавно или тајно. Након што је гласањем одлучено да гласање буде јавно, приступило се предлагању кандидата.

Др Војислав Филиповић је испред Управног одбора предложио др Адама Црнобрњу за председника Српског археолошког друштва. Није било предложених противкандидата, те се приступило гласању. Др Адам Црнобрња изабран је за новог председника Српског археолошког друштва (72 гласа за, 1 уздржан).

Др Адам Црнобрња је испред Управног одбора предложио др Војислава Филиповића за потпредседника САД, МА Огњена Младеновића за секретара САД, др Наташу Миладиновић-Радмиловић, др Дејана Радичевића и Биљану Лучић за чланове Управног одбора САД. Др Селена Витезовић предложила је Марију Каличанин Крстић за члана Управног одбора САД. За уредника Гласника САД др Адам Црнобрња предложио је др Драгану Антоновић.

Без противкандидата, за потпредседника САД изабран је др Војислав Филиповић (70 гласова за, 3 уздржана). Без противкандидата, за секретара САД изабран је МА Огњен Младеновић (72 гласа за, 1 уздржан).

Пред гласање за преостале чланове Управног одбора САД још једном се повела расправа о начину гласања, услед чињенице да су за три места у управном одбору кандидована четири кандидата, те није било могуће гласати скупно за сва три места. Др Софија Петковић, др Драган Милановић и др Селена Витезовић изнели су мишљење да гласање мора бити демократско, те да сваки члан Скупштине појединачно гласа за три од четири понуђена кандидата. Др Адам Црнобрња предочава Скупштини каква су гласања била на претходним скупштинама и које су мане и предности таквих модела гласања. Др Перица Шпехар предлаже да се гласа за сваког од кандидата појединачно, те да се пребројавањем

гласова за Управни одбор изаберу три кандидата која имају највише гласова. Након тога уследила је мања расправа о начину гласања у којој су учествовали др Адам Црнобрња, др Војислав Филиповић, др Селена Витезовић, Александар Алексић и Мирослав Бирцлин. Др Кристина Пенезић затражила је од др Адама Црнобрње да образложи разлоге за кандидовање наведених чланова Управног одбора. Др Адам Црнобрња наводи да је др Наташа Миладиновић-Радмиловић кандидована због изузетне активности секције на чијем је челу (Секција за биоархеологију) а Биљана Лучић због директног учешћа у раду на заштити, као и досадашње праксе обавезног укључивања стручњака са територије Војводине у рад Управног одбора САД. Договорено је да ће се гласање за чланове Управног одбора одвијати по принципу за сваког од кандидата појединачно, те ће три кандидата са највише гласова бити изабрани у Управни одбор.

За чланове Управног одбора САД изабрани су др Дејан Радичевић (71 глас), др Наташа Миладиновић-Радмиловић (49 гласова) и Марија Каличанин Крстић (40 гласова). Без противкандидата, за уредника Гласника САД изабрана је др Драгана Антоновић (72 гласа за, 1 уздржан).

Др Адам Црнобрња је испред Управног одбора предложио др Емину Зечевић за председника и др Селену Витезовић и Биљану Лучић за чланове Надзорног одбора САД. Без противкандидата, поменути су изабрани у Надзорни одбор САД (66 гласова за, 6 уздржаних).

За чланове Суда части САД предложени су Дивна Гачић, Гордан Јањић, Мирослав Бирцлин и Марин Бугар. За чланове Суда части САД изабрани су Дивна Гачић (65 гласова), Гордан Јањић (63 гласа) и Мирослав Бирцлин (46 гласова).

Андреј Старовић је на крају гласања изнео предлог да Управни одбор пред наредну изборну Скупштину САД изађе са конкретним предлогом стандардизованог гласања.

10. Предлог измене и доупне назива Секције за археометрију, археотехнологију и експерименталну археологију (ААЕА).

Др Селена Витезовић изнела је пред Скупштину предлог за промену назива Секције за археометрију, археотехнологију и експерименталну археологију, те да се називу секције дода и термин геоархеологија. Након краће расправе и гласања предлог је прихваћен (51 глас за, 9 уздржаних).

11. Предлог за оснивање нове секције САД.

Председавајући скупштине, Александар Алексић, доставио је Управном одбору САД допис 31 члана САД, у коме се предлаже оснивање нове секције САД – Секције за заштиту археолошког наслеђа. Председавајући Александар Алексић је потом Скупштини предочио образложење предлога за оснивање поменуте Секције.

Пошто је испуњен члан 10 Статута САД, Скупштина је једногласно усвојила предлог, па је САД добило нову Секцију за заштиту археолошког наслеђа.

12. Предлог о анализи стања археологије у Србији

Председник САД, А. Црнобрња, изнео је предлог да се у наредном периоду обави комплексна анализа стања археологије у Србији, у којој би учешће требало да узме што више колега. Анализом би требало обухватити све аспекте везане за археологију (заштита, образовање, финансирање, законодавство, подзаконске регулативе итд), при том би требало користити стандардне приступе за анализе стања пословања, а ако је могуће ангажовати и људе ван наше струке са искуством у вршењу таквих анализа, за техничко руковођење процесом. Након добијања резултата анализе стања археологије могло би се приступити и изради предлога стратегије развоја археологије у наредним периодима. Стратегија и акциони план који би се тако израдили не би неминовно били и формално усвојени од неког званичног тела. Међутим, подаци до којих би дошли током самог процеса, сагледане релације, израђене мере, итекако би могли да се користе. Како за покретање одређених иницијатива, тако и у случајевима попут доношења закона – имали бисмо спремне смислене предлоге, али и готове механизме рада. Много брже бисмо реаговали на све. Иако би се то радило номинално под Српским археолошким друштвом, сви подаци и резултати би били на располагању свима који су учествовали, јер стратегију би радили за нашу струку, а не ни за једну појединачну институцију. Изнети предлог је начелно прихваћен.

13. Пословни простор

Председник САД, др Адам Црнобрња, обавестио и саветовао се са Скупштином о могућностима обезбеђивања пословног простора за потребе САД у наредном периоду, пре свега у сврху прикупљања свеобухватне документације и издања САД на једном месту.

Једногласно је прихваћен предлог да Друштво изнајми пословни простор по повлашћеној цени, у складу с својим могућностима.

14. Избор новог домаћина

За домаћине наредне XLIII скупштине и годишњег скупа Српског археолошког друштва понудили су се др Неда Мирковић Марић испред Међуопштинског завода за заштиту споменика културе Суботица и Бранислав Стојановић, директор Завичајног музеја „Параћин“.

Одлучено је да домаћин наредне XLIII скупштине и годишњег скупа Српског археолошког друштва буде Међуопштински завод за заштиту споменика културе Суботица (2020. година), а домаћин XLIV скупштине и годишњег скупа Српског археолошког друштва буде Завичајни музеј Параћин (2021. година).

Скупштина је завршила са радом у 14:30 часова.

У Неготину, 31. маја 2019. године.

Скупштином председавао
мр Александар Алексић

Записник водио
МА Огњен Младеновић

САМОСТАЛНИ СТРУЧЊАЦИ У КУЛТУРИ У ОБЛАСТИ НЕПОКРЕТНОГ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА

Поштоване колегинице и колеге,

Решењем министра културе бр. 022-05-1/2019-03 од 14.01.2019, објављеним у Службеном гласнику РС бр. 15/19, Српско археолошко друштво добило је статус репрезентативног удружења за два подручја у култури:

- 1) Истраживање, заштита, коришћење, прикупљање и представљање непокретног културног наслеђа;
- 2) Научно истраживачка и едукативна делатност у култури.

Услови за утврђивање статуса самосталног стручњака у наведеним подручјима у култури одређени су *Правилником о ближим условима, мерилама и критеријумима, као и поступку по захтевима лица за утврђивање статуса лица која самостално обављају уметничку или другу делатност у области културе* (Сл. гласник РС бр. 9/2017). Друштво је формирало и *Комисију за статусна питања* у следећем саставу: Бојана Михаиловић (Народни музеј у Београду), др Дејан Радичевић (Филозофски факултет у Београду), Тони Чершков (Завод за заштиту споменика културе Ниш), мр Војислав Ђорђевић (Народни музеј Панчево) и др Александар Булатовић (Археолошки институт у Београду).

До данас нам се са захтевом за стицање статуса самосталног стручњака у култури обратило само једно лице, те због тога и овим путем желимо да вас детаљније обавестимо о тој могућности, као и о одређеним појединостима које би требало да знате уколико сте заинтересовани за стицање статуса самосталног стручњака у култури.

Српско археолошко друштво у оквиру своје репрезентативности статус самосталног стручњака у култури може додељивати свим стручњацима који самостално обављају своју делатност у наведене две области (архитекте, историчари, историчари уметности, етнологзи, културолози...), а не само археолозима.

Да би се поднео захтев за стицање самосталног стручњака у култури у области непокретног културног наслеђа није неопходно бити и члан Српског археолошког друштва. Обавеза САД је да, у оквиру вршења поверених послова, прими решење и донесе одлуку о утврђивању статуса за свакога ко је за то заинтересован.

Статус самосталног стручњака у култури може имати само лице које није обавезно социјално осигурано по другом основу.

Тренутно се самостални стручњаци још увек налазе у неповољнијем положају него самостални уметници. Поједине локалне самоуправе уплаћују доприносе за самосталне уметнике, али не прихватају да то учине и за самосталне сручњаке. Српско археолошко друштво је све време у активној комуникацији са Министарством културе и информисања, настојећи да се тај дискриминишући однос према самосталним стручњацима исправи, и да се они у правима изједначе са самосталним уметницима.

Важно је истаћи да заинтересовани за стицање статуса самосталног стручњака у култури за подручје непокретног културног наслеђа морају имати на уму и следеће:

Стицањем статуса самосталног стручњака у култури истом почиње да тече обавеза уплате доприноса, аконтацијом која квартално износи око 26.000,00 динара. То значи да они који су заинтересовани, и у могућности да сами себи уплаћују стаж, то могу чинити и као самостални стручњаци у култури, без потребе да то чине уз додатне трошкове, отварањем радњи или агенција, или пак преко трећих лица. Уколико је неко заинтересован за ту могућност, рокови уплата аконтација су следећи: I квартал до 15. фебруара, II квартал до 15. маја, III квартал до 15. августа, IV квартал до 15. новембра. Та аконтација покрива пореску обавезу до прихода од око 400.000,00 динара годишње, док се евентуални евидентирани приход преко тог износа посебно опорезује.

Статус самосталног стручњака који сам себи уплаћује доприносе, такође значи да ће се уговори које у оквиру обављања своје делатности склопи до износа од 400.000,00 динара на годишњем нивоу, опорезовати по нижој стопи но уговори незапосленог лица. У горе наведени износ не улазе дневнице које се исплаћују до неопорезивог износа.

Имајући у виду да великом броју лица која испуњавају услове за стицање статуса самосталног стручњака у култури вероватно не одговара да самостално уплаћују доприносе, то до сада нисмо ни имали захтеве за стицање тог статуса.

Међутим, да бисмо имали бољу и утемељенију преговарачку позицију, морали бисмо знати и колико има колегиница и колега (не само археолога, као што смо изнад навели) који би били заинтересовани да стекну статус самосталног стручњака у култури уколико би постојала могућност да им локалне самоуправе уплаћују доприносе.

Због тога све заинтересоване који испуњавају услове за стицање тог статуса позивамо да нам се јаве, како бисмо знали о ком броју особа се ради.

Поступак за стицање звања самосталног стручњака укултури је следећи:

1. Подношење захтева

(а) Подносилац приликом подношења захтева репрезентативном удружењу за утврђивање статуса лица која обављају самосталну уметничку или другу делатност у области културе, подноси и захтев за упис у Евиденцију лица која самостално обављају уметничку или другу делатност у области културе.

(б) Подносилац прилаже следећа документа:

1) изјаву дату под моралном и материјалном одговорношћу да се уметничком или другом делатношћу бави професионално и самостално у виду занимања и да није обавезно социјално осигуран по другом основу;

2) фотокопију личне карте;

3) фотокопију доказа о последњем завршеном степену школовања или високом, вишем или средњем образовању одговарајућег образовног профила (диплома, уверење, сведочанство и сл.);

4) уверење о оствареном радном стажу издато од стране надлежне филијале Републичког фонда за пензијско и инвалидско осигурање;

5) податке о адреси и контактима;

6) доказе о професионалном раду: уговоре, потврде уметничких установа и других носилаца посла, програме, плакате, критике, рецензије, исечке из штампе, објаве на интернету и друге релевантне доказе (*детаљна биографија);

7) друга потребна документа по захтеву репрезентативног удружења (фотокопија радне књижице, фотокопија војне књижице и друга документа која су значајна за регулисање социјалних права подносиоца)

Потом следи

2. Доношење Решења

Надлежна комисија у року од 30 дана од дана подношења доноси Решење о утврђивању статуса или одбијању

3. Пријаве на ПИО и здравствено осигурање

Стручњак носи у ПИО решење о статусу, личну карту и опционо радну књижицу

4. Пореска управа на општини пребивалишта

Подноси попуњени образац ППД-СУ, решење о статусу и доказ да је пријављен на ПИО и здравствено осигурање

5. У Друштво доставља доказе да је извршио пријављивање у ПИО и пореској управи. Тек тада се ставља на списак самосталних стручњака.

* * *

Извод из Правилника о ближим условима, мерилима и критеријумима, као и поступку по захтевима лица за утврђивање статуса лица која самостално обављају уметничку или другу делатност у области културе, о ближим критеријумима за стицање статуса самосталног стручњака у култури за област

13 ИСТРАЖИВАЊЕ, ЗАШТИТА, КОРИШЋЕЊЕ, ПРИКУПЉАЊЕ И ПРЕДСТАВЉАЊЕ НЕПОКРЕТНОГ КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА

1) Самостални стручњак у култури

(1) Археолог, Архитекта у области непокретног културног наслеђа, Историчар уметности у области непокретног културног наслеђа, Историчар, Етнолог, Сликар-рестауратор-конзерватор у области непокретног културног наслеђа, Конзерватор-хемичар

- Положен стручни испит из делатности заштите и очувања културних добара или стечено научно звање из комплементарне области уз: најмање три рецензирана стручна или научна рада објављена у одговарајућој периодици; или: једну рецензирану студију обима најмање 120 страна; или: учешће или руковођење најмање на три теренска пројекта; или: ауторство/коауторство на најмање две изложбе из предметне области; или: учешће са излагањем на најмање три стручна/научна скупа; или

- Најмање пет рецензираних стручних или научних радова објављених у одговарајућој периодици, или исти број поглавља у монографским издањима или комбинација оба, или

- Једна рецензирана студија из области истраживања, заштите и коришћења културних добара обима најмање 120 страна и два рецензирана стручна/научна рада, или

- Учешће или руковођење на најмање пет теренских пројеката мањег обима (укупног обима најмање 150 радних дана) или на једном вишегодишњем у истом укупном трајању, или

- Да је учесник или координатор више пројеката мањег обима или једног дугорочног пројекта у области заштите и очувања културног наслеђа, или

- Ауторство или коауторство на најмање три изложбе из предметне области, или

- Учешће са излагањем на најмање пет стручних, односно научних скупова у земљи и, или иностранству из предметне области (организатори скупова морају бити релевантне научне, образовне или институције заштите или струковна удружења).

Поред наведених критеријума потребно је доставити најмање три релевантне препоруке, од којих најмање једну институционалну, а која се верификује стечена активност у струци.

15а НАУЧНО ИСТРАЖИВАЧКА И ЕДУКАТИВНА ДЕЛАТНОСТ У КУЛТУРИ

1) Самостални стручњак у култури

(1) Научни истраживач

- Пет рецензираних стручних или научних радова објављених у тематским зборницима радова, научним, стручним или часописима од културног значаја,

- Једна рецензирана студија обима најмање 120 страна и два рецензирана стручна/научна рада,

- Осмишљавање и руковођење истраживачким процесима/пројектима у култури (стандардна и акциона истраживања) у четири посебна и заокружена програма,

- Учешће, као члан тима, у шест научних и/или истраживачких пројеката,

- Учешће, као руководилац или члан програмског одбора/савета, у уређивању четири научна или стручна скупа (конгреса, конференције, симпозијума, семинара),

- Учешће са излагањем на најмање шест научних или стручних скупова међународног или националног нивоа (организатори скупова морају бити релевантне научне, образовне или институције културе или струковна удружења),

- 15 одржаних јавних предавања, - Уредник четири стручна или научна издања (часописа на годишњем нивоу, зборника радова и сл.);

(2) Педагог у култури

Без обзира на подручје културе у ком обавља педагошки рад, самостални стручњак мора испунити следеће критеријуме:

- четири посебна и заокружена програма или годишња радна циклуса, или 40 појединачних радионица у области едукације непрофесионалаца у култури (деца, млади, дефинисане групе одраслих корисника) за уметничко и креативно изражавање и партиципацију,

- четири посебна и заокружена програма или годишња радна циклуса, или 40 појединачних радионица у области едуковања и неговања публике,

- 20 предавања/радионица, или вођење два пројекта “учења кроз рад”

(hands-on learning), или уређивање четири стручна или стручно-научна скупа у области стручне едукације професионалаца у култури и другим ресорима који примењују програме засноване на култури (нпр. образовање, туризам и др.),

- 180 страница текста објављених у оквиру едукативних приручника, уџбеника, збирки, зборника, тематских издања, часописа, дигиталних формата и сл., или 240 минута програма у оквиру едукативних телевизијских емисија, дигиталних садржаја и сл., у својству аутора или уредника.

- За делатност педагога се узимају у обзир и послови на развоју доступности културе,

- четири заокружена програма, или 180 страница текста, или 240 минута анимацијских, фестивалских, медијских, међуресорних и других програма, кампања и сл., који за циљ имају сензибилисање и подизање свести шире јавности за партиципацију, диверзитет, инклузивност и остваривање других стратешких циљева развоја културе.

За стицање статуса самосталног стручњака у култури признаје се сразмерна комбинација више горе наведених критеријума, при чему се задаци вреднују кумулативно.

* * *

За крај, још једном позивамо све колегинице и колеге који су заинтересовани за стицање статуса самосталног стручњака у култури, подручје непокретног културног наслеђа и подручје научно истраживачка и едукативна делатност у култури, да нам се јаве – како они који су спремни да сами уплаћују доприносе и којима би статус одмах могао бити утврђен, тако и они који би, за сад, само били уписани у евиденцију потенцијално заинтересованих.

Непокретно културно наслеђе: археолог, архитекта у области непокретног културног наслеђа, историчар уметности у области непокретног културног наслеђа, историчар, етнолог, сликар-рестауратор-конзерватор у области непокретног културног наслеђа, конзерватор-хемичар.

Научно истраживачка и едукативна делатност у култури: сви профили.

Адам Н. Црнобрња
председник Српског археолошког друштва

РЕЗИМЕИ

СЕСИЈА: НОВА АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА И
ПРОЈЕКТИ НА ПРОСТОРУ СЕВЕРНЕ БАЧКЕ И СЕВЕРНОГ
БАНАТА
(Сесија, Н. Мирковић-Марић)

Неда Мирковић-Марић, Међуопштински завод за
заштиту споменика културе Суботица

ПРОЈЕКАТ „АРХЕОЛОШКА МАПА СЕВЕРНЕ БАЧКЕ“

Од 2017. године Међуопштински завод за заштиту споменика културе Суботица реализује пројекат „Археолошка мапа северне Бачке“ уз подршку Министарства културе и информисања Републике Србије и локалних самоуправа. Реч је о пројекту систематског мапирања археолошких налазишта у овој области. До сада су покривене општине Кањижа, Сента, Ада-Мол и као резултат данас имамо мапирано преко 500 нових археолошких локалитета.

Методологија припремних истраживања за потребе пројекта подразумева: преглед аеро фотографија и сателитских снимака терена, преглед топографских, геолошких и педолошких карата области, као и преглед историјских карата са посебним освртом на старе водотоке. Само истраживање на терену обухвата детаљну површинску перспекцију. Значајан извор дају и архивска грађа, али и интервјуи са мештанима.

Досадашњи резултати истраживања донели су неке веома занимљиве податке и свакако ће променити археолошку слику области и донети нова сазнања о обрасцима насељавања кроз различите периоде на територији северне Бачке. Служба заштите добиће евалуацију стања археолошких налазишта и податке за израду елабората за проглашење у непокретна културна добра.

Један од циљева пројекта јесте и популаризација археологије и укључивање локалних заједница у очување археолошког наслеђа, а реализује се кроз презентације, промоције и едукативне активности у школама севернобачких општина.

Мирослав Марић, Балканолошки институт САНУ
Неда Мирковић-Марић, Међуопштински завод за
заштиту споменика културе Суботица

РЕЗУЛТАТИ НОВИХ ИСТРАЖИВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТУ ГРАДИШТЕ КОД ИЂОША. КАМПАЊЕ 2015-2018. ГОДИНЕ

Кампања археолошких истраживања на локалитету Градиште код Иђоша започета је у сарадњи Балканолошког Института САНУ, Међуопштинског завода за заштиту споменика култура – Суботица и Народног музеја у Кикинди 2014. године. Опсежним геофизичким снимањима покривена је готово половина неолитског насеља на локалитету (укупно око 2 хектара) и том приликом утврђено постојање више десетина објеката од горелог лепа. Археолошким сондама је, у периоду од 2014. до 2018. године испитан је североисточни део насеља које, иако вишеслојно не представља по карактеристикама тел насеље. Тел обухвата само јужни део насеља и приближних је димензија 100x70 метара. Истраживања тела започета су 2016. године и још увек трају. Досадашњим истраживањима констатовано је постојање касно бронзанодобног слоја (Гава III – Белегиш), и више слојева касног неолита (Винча Б2-Ц/Гиса II) периода. Случајан налаз покојника из периода 49. века пре нове ере у оквиру бронзанодобног земљаног утврђења северно од неолитског насеља и резултати радиокарбонских анализа на костима показују да је насеље изгледа напуштено непосредно пред почетак Винча Д/Гиса III периода.

Овим археолошким истраживањима утврђено је и постојање могуће две некрополе из неолитског периода, од којих је ранија формирана непосредно северно од тел насеља у периоду раног неолита, док је каснија некропола формирана ван граница позног неолитског насеља, али у његовој непосредној близини.

Jelena Marković, Narodni muzej u Beogradu

ARTEFAKTI OD OKRESANOG KAMENA IZ KONTEKSTA NEOLITSKE KUĆE SA LOKALITETA GRADIŠTE KOD IĐOŠA

Lokalitet Gradište nalazi se kod Iđoša, u regionu severnog Banata, na oko 6 km od Kikinde. Tokom arheoloških istraživanja započetih 2014. godine, na ovom višeslojnom lokalitetu uočena je pravougana struktura za koju se pretpostavlja da je kuća iz perida kasnog neolita (kuća 01/2015). Ovom prili-

kom predstavljamo artefakte od okresanog kamena koji se vezuju za kontekst ovog objekta. Na osnovu tehnološko-tipološke analize i prostornog rasporeda razmotrićemo koju su ulogu ovi nalazi mogli imati kao deo kućnog inventara.

Глигор Даковић, Зрењанин
Неда Мирковић-Марић, Међуопштински завод за
заштиту споменика културе Суботица
Bryan Hanks, University of Pittsburg

ПРЕЛИМИНАРНИ РЕЗУЛТАТИ РЕКОГНОСЦИРАЊА НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ НОВИ КНЕЖЕВАЦ 2018. Г.

Рекогносцирање општине Нови Кнежевац 2018 г. усмерено је ка испитивању локалитета касне прасторије са посебним интересом за локалитете раног бронзаног доба (2800-1700 пне) тј. моришке културе. Фокус истраживања усмерен је ка праћењу дугорочних друштвених и економских транзиција и развоја трендова у формирању регионалних демографских процеса и централизације контроле природних и културних ресурса. Археолошко теренско истраживање обављено је у региону северног Баната који је саставни део Карпатске Котлине, где се чини да егалитарне заједнице бивају замењене потпуно новим облицима хијерархијске друштвене организације са почетка другог миленијума пре нове ере. Након интензивног рекогносцирања површинских налаза и геофизичких снимања, прелиминарни резултати сугеришу дијахроничну промену како образаца насељавања тако и економских трендова. Током касне фазе моришке културе примећује се демографска централизација региона и промене начина експлоатације локалних ресурса.

Amy Nicodemus, University of Wisconsin – La Crosse
Мирослав Марић, Балканолошки институт САНУ

MORIŠ GROUP SETTLEMENTS IN THE SERBIAN BANAT: NEW RESEARCH AT RABE ANKA SIGET

The Moriš Group (Early-Middle Bronze Age) is well known in the Serbian Banat from its famous cemeteries. However, less is known about Moriš settlements in this region. New research at RabeAnkaSiget aims to better understand Moriš settlements in northeastern Serbia and their role within

broader settlement systems of the Banat. Through a combination of pedestrian and geophysical survey and large-scale excavations, this project examines the development and organization of AnkaSiget, a major fortified tell. To date, geophysical survey (magnetometry, resistivity, and soil chemistry) has produced an unprecedented view of a Moriš settlement, including encircling ditches, distinct housing sectors, and possible workshop areas. Survey and test excavations have verified subsurface features and have provided a first look into the rich material culture of this settlement. Large-scale excavations will further explore its developmental history and the possibility of intra-site organizational differences reflecting social inequality and specialized craft production.

Мирослав Марић, Балканолошки институт САНУ
Мирослав Кочић, Археолошки институт, Београд

ДВА ОБЈЕКТА ИЗ КАСНО ЛАТЕНСКОГ ПЕРИОДА СА ЛОКАЛИТЕТА 19 И 61 НА ТРАСИ ГАСОВОДА „ТУРСКИ ТОК“

Археолошким ископавањима на деоници 4 међународног гасовода „Турски Ток“, у општини Кањижа, на локалитетима 19 и 61 детектована су два негорела објекта правоугаоног облика са подницама од набоја. Ископавањима је прикупљен археолошки материјал периода касног гвозденог доба, мања количина керамичких фрагмената и нешто металних налаза. На основу археолошких ископавања може се закључити да објекти не припадају већим урбаним насељима, већ да представљају остатке издвојених појединачних домаћинстава на ободу холоценског меандра реке Тисе између насеља Хоргош и Мартонош. Ова форма насељавања до сада није значајније примећена и проучена на тлу Србије, те ова два објекта, идентична по својим архитектонским решењима представљају јединствен случај на тлу Војводине, а вероватно и шире. Прелиминарни резултати представљени овде показују да ово нису усањени случајеви насељавања у касног гвозденог добу региона.

Ирина Кајтез, Београд

РЕКОНСТРУКЦИЈА ПАЛЕОХИДРОГРАФИЈЕ ТОКА ТИСЕ У СЕВЕРНОБАЧКОМ И СЕВЕРНОБАНАТСКОМ ОКРУГУ ТОКОМ ПОЗНОГ СРЕДЊЕГ ВЕКА

Природно окружење Војводине се знатно изменило током последњих 250 година, снажним утицајем антропогеног фактора. До прве половине 18. века, када су почели интензивни радови на водном режиму, око половине територије Војводине је било покривено или урожено стајаћим, текућим и подземним водама. Радови на исушивању замочварених предела, просецање нових канала за одводњавање, регулисање речних токова између осталог, променили су изглед и функционалност овог подручја, а делимично и његов екосистем. Са археолошког аспекта, битно је познавати карактеристике природног окружења одређеног периода, које се може знатно разликовати од данашњег, као што је случај у Војводини.

Циљ ове студије представља реконструкцију палеохидрографије тока Тисе и стајаћих вода у оквиру њеног слива у Севернобачком и Севернобанатском округу у временском раздобљу од неколико векова пре регулације водотокова. У оквиру тог временског раздобља, на овој територији констатовано је преко 200 локалитета. Стога је познавање хидрографског стања важно за сагледавање различитих ограничења и могућности заједница, као што су тип привредних делатности, одабир локације за насељавање, комуникација међу насељима, доступност и тип природних ресурса итд.

Реконструкција положаја вода базира се на ГИС анализи хидрографских, морфолошких и геолошких елемената и карактеристика подручја, на основу доступних података, који укључују историјски и савремени картографски садржај, мултиспектралне снимке, дигиталне моделе терена и његов геолошки састав. Свакако, ГИС анализа базирана на оваквом типу података и њен фокус на специфичан и кратак временски период представља један од палеохидрографских модела кога би требало поткрепити теренском проспекцијом са узорковањем алувијалних наноса и њиховим датовањем.

Неда Димовски, Градски музеј Суботица

ИЗВЕШТАЈ О ЗАШТИТНИМ АРХЕОЛОШКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА НА ЛОКАЛИТЕТУ ТЕМПЛОМРОМ У ФЕКЕТИЋУ

У лето 2019. године Међуопштински завод за заштиту споменика културе Суботица обавио је заштитна археолошка ископавања на локалитету Темпломром у Фекетићу. Постављене су две сонде чија је позиција била условљена пружањем трасе кабловског вода и локацијом предвиђеном за изградњу пречистача отпадних вода. На тај начин је истражена укупна површина од 328 m² а сонде обухватају, по свему судећи, јужни и југоисточни део локалитета. Наиме, истраживањима је документовано пружање два паралелна кружна рова на средњовековном гробљу са налазима из периода 11-16. века. Ровови, чију испуну карактерише велика концентрација шута, највероватније окружују цркву која се може очекивати у њиховом средишту, а северно од истраженог дела локалитета.

На некрополи је истражено 106 средњовековних гробова. Дужи временски распон сахрањивања констатован је унутар спољашњег рова где се може уочити и вертикална стратиграфија и девастација старијег дела гробља, док ван спољашњег рова некрополу карактерише сахрањивање на редове и налази у виду Скарика, прстења, перли и новца као гробних прилога. О активностима на локалитету сведоче и налази уломака керамике и из познијег периода откривени у археолошким слојевима и јамама. Осим средњовековних, на локалитету су истражена и три девастирана гроба оријентације север-југ са налазима, на основу којих су окарактерисани као сарматски.

Потребно је на крају напоменути да су на локалитету Темпломром 1974. године вршена мања сондажна ископавања од стране Ласла Секереша. У извештају се говори о великој девастацији локалитета на коме се налазе црква и гробље. Сачувани материјал са ових истраживања не потиче из гробних целина, али је по свом карактеру истоветан материјалу откривеном прошле године. Остаци цркве нису ни тада документовани, тако да нас истраживање саме цркве чека у будућем периоду.

Рашко Рамадански, Градски музеј Бечеј

РЕЗУЛТАТИ ЗАШТИТНИХ АРХЕОЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТУ СЕНТА – МЕРКАТОР С

Изградњи данашњег тржног центра на градском кеју у Сенти претходила су 2009. године заштитна археолошка истраживања. Отворена су два сондажна рова и констанован је културни слојраног новог века. Истражени објекти су уобичајени и упућују на окућницу, која се према налазима новца и хронолошки осетљивим керамичким предметима, посудама и лулама, са релативном прецизношћу може одредити у крај XVII или почетак XVIII века. Ако сагледамо технику израде и украшавање керамике, можемо закључити да су у истовременој употреби били предмети са најмање четири различита порекла: локално, османлијско, средњо-европско и егзотично. С друге стране, пронађени су и трагови кућног мобилијара и архитектуре. Налази животињских костију дозвољавају нам да претпоставимо да се ради о насељу сточара односно рибара. Резултати истраживања откривају нам и показатеље наглог разарања откривеног станишта, или куће, које се може повезати или са османлијским паљењем Сенте уочи историјске битке 1697. године, или са мађарским пустошењем насеља током Ракоцијевог устанка 1704. године. Локалитет Сента – Меркатор С, иако је реч о налазишту које је испитано заштитним археолошким ископавањима мањег обима, са тек неколико документованих објеката, веома је значајан као једини истражени археолошки локалитет унутар данашњег градског језгра, који непосредно сведочи о животу насеља током XVII века и открива нам изворне историјске контуре Сенте.

Милица Рајичић, Београд
Марко Марјановић, Горњи Милановац

ЗАШТИТНА АРХЕОЛОШКА ИСКОПАВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТУ САБИРНА СТАНИЦА 4, ОПШТИНА КИКИНДА

Археолошки локалитет Сабирна станица 4 се налази у атару града Кикинда, 4 км јужно од насеља, око 1 км западно од пута Кикинда – Бачка Топола, са северне стране старог водотока, јужно од потеса Калдоруца, а северно од потеса Дубока бара.

Током 2019. године, у две кампање, на овом локалитету обављена су заштитна археолошка ископавања за потребе повезивања бушотинских

цевовода и НИС-ове црпне станице. Радовима је обухваћено насеље и некропола на редове, који се налазе југоисточно и источно од НИС-ове црпне станице. Откривено је укупно осам археолошких објеката, од којих се половина везује за насеље. У оквиру насеља истражена је полуукопана насеобинска јединица са пратећим целинама, ров и металуршка пећ, која се налази ван стамбеног дела. Североисточно од насеља налази се некропола. Током заштитних истраживања откривене су 4 инхумације. Покретни археолошки материјал, који потиче из затворених целина, датује локалитет у средњи век.

Звонимир Недељковић, Међуопштински завод за
заштиту споменика културе Суботица

МАЈДАН, ВЕКОВИ СУСРЕТАЊА, КОНЗЕРВАЦИЈА, РЕСТАУРАЦИЈА И ПРЕЗЕНТАЦИЈА САКРАЛНОГ КОМПЛЕКСА МАНАСИТИРИШТЕ У СЕЛУ МАЈДАН, ОПШТИНА НОВИ КНЕЖЕВАЦ

Вишегодишњи завршени систематски радови (1996-2015) на археолошком налазишту Манастириште у Мајдану открили су значајне остатке утврђеног сакралног комплекса цркава са великом некрополом из 11-15. века, који осветљавају слику живота, историјских и друштвених околности у периоду средњег века. Чињенице да су га вероватно основали грчки монаси, а преузели бенедиктинци сведочи о вековном сусретању и преплитању верских дуалности, синтези утицаја великих културних сила Визаније са југа и Угарске са севера.

Археолошка истраживања на терену су окончана, а сазнања до којих се дошло, као и место на тремеђи Србије, Мађарске и Румуније и вековна прича преплитања и контаката Истока и Запада, као потенцијал овог локалитета чини базу даљих активности, даљих истраживања, те умрежавање са сличним локалитетима у земљи и региону.

У склопу ИПА прекограничног пројекта са Румунијом, општине Нови Кнежевац (Србија) са Жупанијом Темишвара и Националним музејем Баната из Темишвара (Румунија) под називом „унапређење туризма у прекограничном подручју Баната искоришћавањем потенцијала археолошког града Парта и Мајдана, планирана је конзервација, реконструкција и презентација цркве са делом зида, гробнице и пећи, као и реконструкција и пренамена постојећег стамбеног објекта у логистички центар са туристичко-едукативним садржајима. Тежња је да се обезбеди квалитетна имплементација археолошког налазишта у живот заједнице

и региона и одрживо коришћење наслеђа, од чега би директну корист имала и локална заједница, Војводина и Србија, али и регион.

СЕКЦИЈА ЗА ПРАИСТОРИЈСКУ АРХЕОЛОГИЈУ **(секција, Д. Милановић)**

Софија Драгосавац, Филозофски факултет Универзитета у Београду

ЗНАЧАЈ ПРОУЧАВАЊА ОРИЊАСИЈЕНА СЕВЕРНЕ БОСНЕ У ЦИЉУ РЕКОНСТРУКЦИЈЕ ПРОЦЕСА НАСЕЉАВАЊА МОДЕРНОГ ЧОВЕКА НА ПОДРУЧЈУ ЈУЖНЕ ПАНОНИЈЕ

Северна Босна обухвата периопанонски део Балканског полуострва од реке Саве до унутрашњих Динарида. На овој релативно уској територији откривена је велика концентрација палеолитских налазишта на отвореном простору, а међу њима и локалитети који се датирају у рани горњи палеолит (орињасијен). С обзиром да су налазишта концентрисана на обалама Саве и њених притока, због уоченог образаца насељавања, сматра се да је Посавина представљала потенцијални правац ширења анатомски модерних људи са истока ка западу Балканског полуострва. Процес ширења модерних људи посавским коридором до сада је, међутим, више разматран као идеја него као научна хипотеза.

У овом раду смо покушали да на основу анализе и компаративног разматрања објављене грађе са орињасијенских налазишта у северној Босни и суседним областима реконструишемо улогу посавског коридора у експанзији модерних људи ка западном Балкану и северном делу Апенинског полуострва.

Жељана Калинић, Беч

КАМЕНИ АРТЕФАКТИ СА АРХЕОЛОШКИХ ЛОКАЛИТЕТА У ЂЕРДАПСКОЈ КЛИСУРИ-НОВЕ МОГУЋНОСТИ ПРОУЧАВАЊА

На подручју Балканског полуострва, област Ђердапске клисуре издаја се пре свега захваљујући свом особеном географском положају,

али и низу археолошки истражених локалитета на српској страни реке Дунав: Власцу, Лепенском Виру, Падини, Хајдучкој Воденици, Ајмани, Кули, Књепишту, Ушћу Каменичког Потока, Збрадили-Корбову, Ариа Баби и Велесници. Истражени локалитети, представљају археолошки увид у 3 хронолошке секвенце: мезолит, мезолит-неолит и неолит. Постојећи методолошки приступи, подразумевали су и потпуне и делимичне, али и различите типолошке, трасеолошке и петролошке приступе у дефинисању камених артефаката, где су они виђени еволутивно и технолошки као нераскидиви део интерпретација хронолошких секвенци. Посматрајући критички предложене методолошке приступе, затим анализирања технолошких варијабилности, као и односе археолошких насеља и камених артефаката, одбацује се могућност генерализовања камених артефаката као „индустрија Ђердапа“, на примеру међусобног поистовећивања као облика коначних интерпретација. Уводи се њихова технолошка повезаност кроз поједине категорије на регионалном нивоу, док се економски поглед базира на неовисности односа археолошко насеље/камени артефакат. Препознавањем нових елемената у развоју технолошких варијабилности, наглашавају се могућности аутохтоног технолошког развоја појединих категорија камених артефаката, без негирања повезаности са одређеним категоријама као носиоцима процеса неолитизације Централног Балкана.

Miroslav Kočić, Arheološki institut, Beograd i Univerzitet u Pitsburgu
Bryan Hanks, Univerzitet u Pitsburgu
Marija Kaličanin Krstić, Zavod za zaštitu spomenika kulture Kragujevac

TODORČEVO – PRIMER PRIMENE SPREGNUTIH VIŠESTRUKIH METODA U KARAKTERIZACIJI RANONEOLITSKIH LOKALITETA

Lokalitet Todorčevo se nalazi na samom ulazu u Kragujevac, na prostoru eksperimentalnog dobra bivšeg Instituta za strna žita – Kragujevac. Lokalitet je prvi put zabeležen prilikom izgradnje poljoprivrednih bazena na jugozapadnom prostoru parcela, kada je primećena starčevačka keramika, i zaštitna je proglašena na nekih 30 hektara prostora parcela instituta. 2016. i 2017. године је тим Универзитета у Питсбургу и Завода за заштиту споменика културе у Крагујевцу извршио истраживања граница локалитета користећи спрегнуте методе неинвазивне проспекције, површинског сакупљања и узorkовања humusnog sloja. Metoda se pokazala više nego uspešna, pošto je uspela ne samo da utvrdi tačne gabarite lokaliteta, već je dala i jasne indikacije o organizaciji

lokaliteta. Jedan od najbitnijih rezultata ovog istraživanja je direktna korelacija koju su metode pokazale gde se gustine materijala direktno poklapaju sa anomalijama koje su snimljenije sa magnetometrijskim metodama. Ovaj rad će razmotriti metodološke pristupe i diskusiju rezultata, kao i značaj pristupa za definisanje zaštite arheoloških lokaliteta.

Dragan Milanović, Arheološki institut, Beograd

OBRASCI I IMPLIKACIJE DISTRIBUCIJE NASELJA, LEŽIŠTA BAKARNE RUDE I TEŠKIH BAKARNIH ALATKI U 5. I POČETKOM 4. MILENIJUMA PRE N. E. NA TERITORIJI SRBIJE

Distribucija naselja, ležišta bakarne rude i bakarnih artefakata u 5. i početkom 4. milenijuma pre n. e. predstavljaju značajan pokazatelj aktivnosti prošlih populacija u vezi sa cirkulacijom bakarnih predmeta i najstarijom metalurgijom bakra. Dosadašnja istraživanja ukazuju da su pronalazak i upotreba teških bakarnih alatki u okvirima zajednica 5. milenijuma pre n. e. imali veoma važnu ulogu u procesu dezintegracije vinčanske kulture i formiranju novog kulturnog ambijenta. Otežavajući faktor je činjenica da su bakarni predmeti često nalaženi van arheoloških konteksta, kao slučajni pojedinačni ili grupni nalazi (ostave). Poseban značaj imaju takvi nalazi u okviru naselja i nekropola čija je hronologija poznata zahvaljujući apsolutnim datumima.

U radu je prikazana distribucija naselja i određenih formi bakarnih predmeta u 5. i početkom 4. milenijuma pre n. e. u vezi sa danas znanim ležištima bakarne rude. Konstatovani su određeni obrasci u vezi sa kulturno-hronološkim kontekstom određenih tipova teških bakarnih alatki i eksploatacijom bakarne rude u centralnim oblastima Balkana. Najznačajniji rezultati istraživanja se odnose na bolje razumevanje konteksta nalaza teških bakarnih alatki i odnosa između tehnoloških inovacija i kulturnih transformacija u kasnom neolitu i ranom eneolitu na teritoriji današnje Republike Srbije.

Dragan Milanović, Arheološki institut, Beograd

KERAMIČKI INVENTARI I EKONOMIJA NASELJA U POZNYM FAZAMA KASNOG NEOLITA SRBIJE

Odnos između formalnih odlika keramičkih inventara i rekonstrukcije ekonomije naselja na osnovu pedološke analize nisu do sada bili predmet istraživanja stručnjaka orijentisanih ka poznavanju društva i ekonomije ka-

snog neolita na tlu današnje Srbije. Postojeći podaci o odlikama keramičkih inventara na nalazištima iz kasnih faza razvoja vinčanske kulture ukazuju na znatne razlike između pojedinih naselja. Novi apsolutni datumi sugerišu da je do takve diverzifikacije između naselja došlo tokom trajanja Vinča C i posebno Vinča D faze.

U radu se porede naselja sa različitim keramičkim inventarima u vezi sa pedološkim kapacitetima njihove okoline. Određeni formalni atributi keramičkih inventara dovedeni su u vezu sa razvojem ekonomije eneolitskog tipa. Pored toga, uočeno je da je do takve diverzifikacije moglo doći i u okviru istih naselja, što sugeriše da su se grupe domaćinstava međusobno u znatnoj meri razlikovala.

S obzirom da se uočava da određeni formalni atributi u keramičkim inventarima naselja iz finalnih faza vinčanske kulture postaju preovlađujući u naseljima iz druge polovine 5. milenijuma pre n. e., kao i da značaj zemljišnih tipova nepogodnih za zemljoradnju u okolini naselja tokom istog milenijuma raste, može se govoriti o jednom kompleksnom procesu kulturnih transformacija, odnosno o procesu eneolitizacije, koji je podrazumevao čitav niz strukturalnih promena koje su postepeno preoblikovale neolitski način života.

Сања Црнобрња Красић, Завичајни музеј Жупе, Александровац
Гордана Чађеновић, Народни музеј Крушевац
Адам Црнобрња, Народни музеј Београд

ЗАШТИТНА АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТУ ВИТКОВАЧКО ПОЉЕ У ВИТКОВУ КОД АЛЕКСАНДРОВЦА У 2019. ГОДИНИ

Археолошко налазиште Витковачко Поље се налази на 4 километра од Александровца, у атарима села Витково и Венчац. Смештено је на благим падинама између Кожетинског потока и Стубалске реке и обухвата око 120 хектара плодне земље.

Заштитна археолошка истраживања Народног музеја Крушевац и Завичајног музеја Жупе реализована су у јулу и августу 2019. године. Том приликом је сондажним рововима истражен простор у дужини од 95,8 м и у ширини од 0,7 м, са различитим дубинама ровова.

Ровови 1–7 су се простирали у правцу север-југ, а ровови 8 и 9 у правцу исток запад, настављајући се управно на ров 7. Посебно значајни резултати добијени су истраживањем ровова 8 и 9. У рову 9 су

након површинског слоја хумуса, евидентирани слој компактне земље црне боје, слој прашкасте земље (тење) жуте боје, а потом и културни слој – слој растресите земље тамномрке боје који је садржао велику концентрацију уломака керамике. У рову 8 је на релативној дубини од око 1 м констатовано да је ров пресекао винчанску кућу у дужини од 5,5 м од источног профила. У другом делу рова, ка западном профилу, наишло се на исти слој растресите земље тамномрке боје са великом концентрацијом покретног материјала. У оба рова се на релативној дубини од 1,5 м појавила вода. У источном делу, на простору претпостављене куће се копало у слоју глиновите земље црвене боје са траговима гаражи. На 1,2 м од источног профила откривени су остаци пећи, која се састојала од поднице, затим 20 цм ломљене керамике а потом слоја запечене земље дебљине 1,5 цм. Пећ је заштићена геотекстилом, песком и земљом, јер није откривена у целости. Пронађена је велика количина уломака керамике, камене алатке, коштаног шило, фрагмент зооморфне фигурине и камени жрвањ. На 3 м од источног профила су пронађене две фрагментоване монументалне винчанске фигурине на релативној дубини од 1,2 м. У тој групи налаза пронађен је торзо, фрагменти главе, постоља и нога од једне фигурине, као и руке, ноге и део постоља друге фигурине. Фигурине су рађене од добро пречишћене земље, окер до црвенкасте боје печења. Прва фигурина припада типу седећих фигурина без изражених полних одлике. На леђима је украшена урезаним тракама од којих је свака друга бојена црвеном бојом. Такав тип фигурине познат је налокалитету Предионица код Приштине, где је откривена фигурина позната као "Богиња на престолу". Оно што издваја налазе са Витковачког Поља јесте монументалност. До завршетка конзервације и рестаурације не можемо рећи прецизну висину фигуре, али можемо рећи да њена висина износи око 50 цм. Фрагменти друге фигуре припадају истом типу седећих фигурина, а указују да је незнатно мањих димензија и да је бојатије украшена урезима.

Сви налази који су пронађени у току ове кампање припадају периоду млађег неолита односно винчанској култури. Надамо се да ће у истраживачкој кампањи 2020. бити пронађени недостајући фрагменти друге фигуре, јер је у плану да се истражи целокупан простор куће у којој су фигурине пронађене.

Весна Вучковић, Завичајни музеј Параћин

ЕКОНОМИЈА И ЕКОНОМСКА РЕГИОНАЛИЗАЦИЈА ПОЗНОНЕОЛИТСКИХ ЗАЈЕДНИЦА ЦЕНТРАЛНОГ БАЛКАНА И ОБЛАСТ СРЕДЊЕГ ПОМОРАВЉА

Овај рад се пре свега бави социо-економским питањима познео-литских заједница средњег Поморавља, које се на основу својих топографских карактеристика може посматрати као посебна микро-регија. У њеном централном делу доминантан је равничарски појас око реке Велике Мораве, на који се на истоку и западу наставља таластасто побрђе и планински масиви Јухора и Јужног Кучаја. Овакав терен омогућио је познеоолитским заједницама несметано бављене сточарством и земљорадњом, што је резултирало развојем насеља са великим бројем становника. Са друге стране, планине у њеном залеђу обилују разноврсним сировинама, као важним компонентама економије овог дела централног Балкана током позног неолита.

Средње Поморавље је заправо једна од четири економске области недавно дефинисане на територији класичне Винчаске културе, које се поклапају са четири топографске целине. У њиховим оквирима су се развиле различите социо-економске активности и нивои специјализације анализираних предмета. У ту сврху је примењена типолошка, петрографска, морфо-метричка и анализе трагова употребе каменог оруђа са 10 познеоолитских локалитета. Између осталог, анализе су указале на могући образац поделе сировина и откривање потенцијалних политичких граница између економским територијама дефинисаним на основу различитих камених ресурса, којима, сасвим могуће управљају поједина, централна насеља.

Vidan Dimić, Arheološki institut, Beograd
Dragana Antonović, Arheološki institut, Beograd
Selena Vitezović, Arheološki institut, Beograd

ISTRAŽIVANJE I PREZENTACIJA LOKALITETA PRLJUŠA – MALI ŠTURAC NA RUDNIKU

Istraživanja lokaliteta Prljuša - Mali Šturac na planini Rudnik započeta su osamdesetih godina 20. veka pod rukovodstvom Borislava Jovanovića. Iako je od 1981. do 1989. godine bilo samo nekoliko istraživačkih kampanja, to je

bilo dovoljno da se uvidi potencijal ovog lokaliteta kao velikog i arheološki bogatog praistorijskog rudarskog centra. Istraživanja Prljuše su obnovljena 2011. godine i u kontinuitetu se sprovode do danas. Arheološki su kompletno istražena dva okna (okna 4 i 6), a imponantno okno nazvano Objekat 1 se i dalje istražuje. Ovo okno pozicionirano je na vrhu padine i najverovatnije predstavlja najmlađu fazu rudarenja na ovom lokalitetu. Istraživanje Objekta 1 dalo je značajne rezultate i pomoglo nam je da šire shvatimo tehnologiju praistorijskog rudarenja na ovom lokalitetu. Otkriveno je pet prolaza međusobno povezanih rudarskih galerija, koje su u prošlosti sasvim izvesno bile natkrivene tavanicama. U okviru ovih celina nađeno je više od pet stotina rudarskih kamenih batova različitih tipova, kao i više celih i fragmentovanih keramičkih sudova. Uređenje ovog dela lokaliteta u cilju prezentacije široj javnosti započeto je 2019. godine. Ove 2020. nastavljena su istraživanja severnog dela Objekta 1 kako bi se prethodno otkrivene galerije ovog masivnog okna zaštitile od obrušavanja kamenja i zapunjavanja i kako bi se pronašle severne granicetog okna. One još nisu pronađene i sada je već sasvim izvesno da se nalaze daljeka severu, vezjući se time za naredno okno nazvano Objekat 2, čime imponantnost celog kompleksa još više dolazi do izražaja. Takođe, tokom ovogodišnjih istraživanja pronađena je i prva tipična rudarska šahta, sa dva uska ulaza i ventilacionim otvorom uklesanim u stenu. Nastavak istraživanja, između ostalog i ove celine, planirani su zanaredne godine i izводиće se zajedno sa drugom fazom uređenja lokaliteta. Potrebno je istaći da je uređenje lokaliteta u cilju prezentacije doprinelo značajnom povećanju broja posetilaca, čime je ovaj praistorijski lokalitet svrstan u red malobrojnih koji su svoja vrata otvorila široj javnosti.

Игор Ђуровић, Народни музеј Крагујевац

ПРАИСТОРИЈСКИ ХОРИЗОНТИ СТАНОВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТУ ЈЕРИНИНО БРДО – ГРАД У СЕЛУ ГРАДАЦ КОД БАТОЧИНЕ, ИСКОПАВАЊА 2019. ГОДИНЕ

На локалитету Јеринино Брдо – Град у селу Градац код Баточине у кампањи 2019. године откривени су антички, раносредњевековни и праисторијски хоризонти становања. Праисторијски хоризонти су од раније познати, јер су археолошки истраживане четири сонде 1952. и једна сонда 1964. године. М. Богдановић је том приликом уочио постојање остатака праисторијских насеља на заравњеном елипсоидном делу платоа Јерининог Брда димензија 85х35 м. Утврђени су остаци насеља косточачке културе, културе Бубањ-Хум 3 и винковачке културе.

Током кампање 2019. године отворене су две сонде на самом југозападном углу утврђења у циљу испитивања средњевековне фортификације и структура. Утврђено је да је услед спирања земљишта са горњег дела платоа дошло до стварања веће дебљине културног слоја у историјским периодима уз средњевековни бедем. Праисторијски слојеви били су ипак уједначене дебљине, од око 30 до 50 цм. Њихова стратиграфија није могла јасно да се издвоји: земља је била набијена, а материјал од бакарног до бронзаног доба помешан. Пронађени су: керамички пршљенци, алатке од рога, камене секире, кремени ножићи, животињске кости и велика количина керамике. Међу керамиком се по бројности издвајају питоси, лонци и зделе, ређе има и фрагмената шоља, шоља са тракастом дршком, двоухих пехара са профилисаним дршкама, амфора, поклопаца и дршки кантароса (?) кружног пресека са дугметастим завршетком. Само је једно пепелиште делимично истражено. Оно је могло представљати остатке стамбене структуре, а откривено је уз точни профил Сонде 2, у непосредној близини средњевековног бедема, који је пресекао овај објекат. У њему је у изузетно набијеном слоју сем керамике и пршљенака пронађена и шнала од кости, за коју аналогије налазимо у позном бронзаном добу. Керамички фрагменти костолачке културе, препознатљиви по начину украшавања, пронађени су по правилу у најстаријим слојевима. Једино су на самом спољњем углу средњевековног утврђења (Сонда 1) откривени већ у 3. откопу, вероватно из разлога што овде није било таложења већ спирања слојева.

Како радови нису спроведени до краја наредним истраживачким кампањама доћи ће се до нових података о карактеру становања и вертикалној и хоризонталној стратиграфији праисторијских хоризоната на локалитету.

Огњен Младеновић, Археолошки институт
Весна Вучковић, Завичајни музеј Параћин
Петар Милојевић, Археолошки институт
Бранислав Стојановић, Завичајни музеј Параћин
Војислав Филиповић, Археолошки институт

РЕЗУЛТАТИ ЗАШТИТНИХ АРХЕОЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТУ ГЛОЖДАК-ДИС У ПАРАЋИНУ

Заштитна археолошка истраживања на локалитету Глождак-ДИС практично представљају наставак археолошког истраживања урбаног језгра Параћина, које је започето средином 50-их година прошлог века

радовима М. и Д. Гарашанин на локалитету Глождак, а настављено током 2018. године на локалитетима Глождак-ЛИДЛ и Болница. Овогодишњим истраживањима покривена је површина од 1000 m², на простору некадашње циглане Неимар, чијом је интензивном експлоатацијом земље током прошлог века локалитет откривен и делимично уништен. И поред знатне оштећености културног слоја рецентим укопима циглане, регистроване су археолошке целине које су потврдиле и у извесној мери допуниле раније установљену културну стратиграфију овог вишеслојног налазишта. Најстарији налази са овогодишње кампање могу се приписати тзв. параћинској групи позног бронзаног доба, која је пре више од пола века дефинисана управо на основу истраживања на овом локалитету. Најмлађе археолошке целине регистроване током овогодишњих истраживања очекивано стоје у вези са тзв. дако-римским хоризонтом првог века наше ере, карактеристичним управо за територију централног Поморавља, што потврђују и хронолошки осетљиви нумизматички налази. Прелиминарним анализама покретног археолошког материјала са овогодишњих истраживања издвојене су поједине целине које указују на постојање позноенеолитског насеобинског хоризонта, који би се према стилско-типолошким карактеристикама керамике могао приписати Бубањ-Хум II групи. Таква констатација у великој мери мења археолошку карту не само Параћина већ и његове шире околине, с обзиром да су позноенеолитски локалитети знатно мање истражени у односу на остале периоде праисторије. Такође, карактеристичан археолошки материјал попут остатака стамбене архитектуре и предмета свакодневне употребе још једном указују да се поред већ истражених некропола, може рачунати на постојање праисторијских насеља у самом Параћину. Коначно, овогодишња истраживања пружила су значајне податке о хидролошком режиму реке Црнице у прошлости, односно на промене којим су њена изливања и меандрирања утицала на формирање и гашење праисторијских насеља.

Boris Kavur, University of Primorska Faculty of Humanities
Martina Blečić Kavur, University of Primorska Faculty of Humanities

AGAIN, AND AGAIN – SETTLEMENT ON MIDDLE AND LATE BRONZE AGE SITES IN EASTERN SLOVENIA

Extensive excavations carried out in eastern Slovenia over the last two decades have enabled us to obtain information not only about the internal

structure of the Bronze Age settlements but also about the dynamics of their development. Five larger (Rogoza, Orehova vas, Sodolek, Pod Kotom – sever, Pince) and more than 10 smaller sites were dated to the period from the 18th to the 11th century BC. At most of them, a systematic radiocarbon dating was carried out, which currently yields more than 50 dates. Analyzes of the archaeological finds, as well as the evaluation of the dating, revealed that at least two chronologically but not spatially separated phases of settlement activity were recorded on almost all settlements.

These results radically changed our perception of the past and our understanding of the inclusion of archaeological sites, i.e. settlements and cemeteries in past landscapes. The fact that people constantly returned to the same places showed that the number of “sites” did not adequately reflect the logistic mobility dynamics and thus also the number of inhabitants in the past. We realized that places to which we had not previously attached particular importance were exceptional in terms of the earlier interactions between the landscapes and the human population. There were numerous attractors in the landscape, and above all, they could not be solemnly reduced to physical characteristics of the landscape – as several cemeteries, especially Zavrč, demonstrate.

In particular, the sites excavated with modern methodology and with extensive dating programs that included detailed analyses of material culture demonstrated that old archaeological collections originating from “classic” sites that had been used for decades for the interpretation of cultural history were in fact of limited use. Their assumed duration is rather a misunderstanding derived from the invisibility of their occupation phases, a lump sum of finds from older and younger occupations at these sites.

Martina Blečić Kavur, University of Primorska Faculty of Humanities
Boris Kavur, University of Primorska Faculty of Humanities

EARLIEST CREMATION BURIALS IN THE BRONZE AGE – THE EASTERN SLOVENIAN PERSPECTIVE

The last two decades of archaeological research in Eastern Slovenia produced numerous results that have fundamentally changed our perception of the past, not only the number of sites and their internal structures but above all, their precise chronological dating has made a quantitative leap forward in our understanding of the Middle and Late Bronze Age. Unfortunately, rescue excavations discovered numerous settlements, while the number of

cemeteries remained rather modest and even these only had a small number of graves.

Modern analyses of pottery from stratigraphically distinct contexts in settlement sites showed a spatial differentiation and differences in the existing forms and decorations. With obtained radiocarbon data, we were able to determine exactly the period in which these transformations took place. Results in the wider region demonstrated that major changes could be dated at the beginning of the 14th century BC. This was the period when specific elements of the regional and widespread Middle Bronze Age cultural traditions, observable in the forms and decoration of pottery, disappeared.

The most important metamorphosis was also the introduction of cremation in the burial rite, understood by some authors as the beginning of the Late Bronze Age in the region. These innovations were interpreted as the inclusion of the discussed territory in the influence area of the early Urnfield Virovitica culture from northwestern Croatia. Several radiocarbon dates, coming from cremation graves, correspond with the results in the settlements proving that major cultural changes in Eastern Slovenia occurred at the beginning of 14th century BC.

Петар Милојевић, Археолошки институт
Весна Вучковић, Завичајни музеј Параћин
Војислав Филиповић, Археолошки институт

ДИСТРИБУЦИЈА И ТОПОГРАФИЈА НАЛАЗИШТА ИЗ ПОЗНОГ БРОЗАНОГ И СТАРИЈЕГ ГВОЗДЕНОГ ДОБА НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ ПАРАЋИН

Рад на археолошком евидентирању налазишта на територији општине Параћин почео је у годинама пре Другог светског рата али су интензивна рекогносцирања области уследила тек након оснивања Завичајног музеја у Параћину 1978. године. Истраживачке кампање у организацији параћинског музеја, усмерене на прикупљању основних података о локалитетима интензивно су спровођене у свим декадама од оснивања музеја, закључно са стартовањем пројекта систематских рекогносцирања западне и источне обале Велике Мораве започете фебруара 2020. године. Резултати досадашњих истраживања огледају се у идентификовању 122 налазишта, као и на прикупљању велике количине археолошког материјала.

Опсервацијом дијагностичких налаза, прелиминарно је утврђено да се археолошки материјал са 48 налазишта може попределити у оквиру

позног бронзаног и старијег гвозденог доба, односно хиљадугодишњем приоду између XIV и IV века пре нове ере. Овај временски интервал у већини домаћих периодизационих шема обухвата периде Гвозденог доба 1, 2 и 3, док је према унапређеној средњевропској периодизацији овај временски интервал подељен на неколико културних етапа које обухватају период од почетка Br D до краја Ha D фазе. Овај турбулентни миленијум прати развојни процес производње гвожђа у источном Медитерану, од његове иницијалне појаве (XIV-XIII век п.н.е.) у археолошким и писаним изворима, до развијене прерађивачке технологије и утилитарне употребе као основне сировине за производњу оруђа и оружја (VIII-IV век п.н.е.). Такав технолошки развој пропраћен је пакетом друштвених, културних и економских промена које су између осталог одразиле и на концепт насељавања у већем делу Старог света.

Положаји евидентираних локалитета су убицирани на топографке карте коришћењем ГИС софтвера, помоћу кога су такође извршене и основне просторне анализе налазишта. На тај начин су добијени пре свега прегледни подаци о диспозицији и дистрибуцији налазишта, што је уједно резултирало креирању детаљне археолошке карте за истраживању територију. Поред тога издвојене су топографске карактеристике интересних локалитета, на основу којих је формирана база података неопходна за статистичке анализе које указују на насеобинске трендове у параћинској области током периода позног бронзаног и старијег гвозденог доба.

Петар Милојевић, Археолошки институт
Војислав Филиповић, Археолошки институт

СКУПНИ НАЛАЗ БРОНЗАНОГ НАКИТА ИЗ РАНОГ ГВОЗДЕНОГ ДОБА СА ТЕРИТОРИЈЕ СЕЛА ЧИТЛУКА КОД СОКОБАЊЕ

Налаз који се обрађује је случајно откривен приликом земљаних радова на крчењу старог воћњака у засеоку Врело, код села Читлука, општина Сокобања, југоисточна Србија, централни Балкан. Заправо, током 2017. године Завичајном музеју у Алексинцу, а касније и Народном музеју у Београду био је понуђен на откуп скупни налаз бронзаног накита, којитом приликом технички исцртани и фотографисани, док јеместо открића обиђено од стране стручних лица и евидентирано ГПС уређајем. Скупни налаз бронзаног накита откривен је као целина на свега 10-20

cm дубине. Предмети нису били смештени у посуди нити су на локацији уочени уломци грнчарије. Према речима проналазача на месту налаза као и на околним парцелама пронађене су приликом пољопривредних радова јако иструлеле кости за које би се могло претпоставити да су антрополошки остаци, што налаз контекстуализује као гробни прилог.

Скупни налаз из Врела сачињавају искључиво предмети од бронзе, међу којима се налазе: три торквеса тордираног тела са нанизаним привесцима, четири наруквице од спирално увијене и тордиране жице, две пуноливане наруквице украшене кратким, хоризонталним, пластичним ребрима и једна фибула већих димензија (136 x 79 mm). Према аналогјама из хронолошки јасно дефинисаних контекста са територија Србије, средње и југоисточне Европе утврђено је да налази припадају периоду раног гвозденог доба. Налази би се прецизније могли сместити у оквиру На В2-В3 фазе, која се у домаћој терминологији често повезује са Калакача хоризонтом, односно временским периодом између X и VIII века пре нове ере. Таква хронолгија откривених предмета, као и велика могућност да је у питању гробни налаз, упућује на везу са од раније познатом некрополом на кућном плацу Миловановића, која је откривена на супротном крају села на око 3,5 km удаљености ка североистоку од анализираног налазишта у Врелу.

Весна Вучковић, Завичајни музеј Параћин
Војислав Филиповић, Археолошки институт
Мирко Вранић, Лабораторија за биоархеологију
Бранислав Стојановић, Завичајни музеј Параћин
Душан Каличанин, Завичајни музеј Параћин

СИСТЕМАТСКО РЕКОГНОСЦИРАЊЕ ЗАПАДНЕ ОБАЛЕ ВЕЛИКЕ МОРАВЕ У ОПШТИНИ ПАРАЋИН

На територији општине Параћин од оснивања музеја 1978. године до сада евидентирано је преко 120 археолошких локалитета, који су хронолошки опредељени од праисторије до средњег века. Реч је о тематским рекогносцирањима, фокусираним углавном на позната средњевековна налазишта, док су систематска рекогносцирања до данас изостала.

Овогодишња истраживања била су усмерена на западну обалу Велике Мораве, која обухвата равничарски појас омеђен планином Јухор на западу. Претходним обиласком овог подручја евидентирано је 7 локалитета различите провенијенције од праисторије до средњег века, од којих су неки и археолошки ископавани. У атарима села Поточац, Својново,

Рашевица, Трешњевица и Сињи Вир потврђени су трагови насељавања из периода праисторије (неолит, гвоздено доба), антике и средњег века. Позиција локалитета углавном прати издигнути обод села, који за разлику од равничарског дела није плављен честом променом тока реке. Трагови експлоатације гвоздене руде уочени су на северним падинама планине Јухор, на локалитету Арсина чукара, на коме су пронађени уломци керамике из периода халштата и ране Византије. Неколико стотина метара од овог виса налази се рановизантијско утврђење Момчилов град, на коме су током 70-их година прошлог века вршена археолошка ископавања. Остаци веће количине гвоздене згуре, примећени током обиласка овог локалитета, указују на прераду и топљење руде у непосредној близини места експлоатације. То нам помаже да уочимо бар један од разлога због којих су људи, током различитих временских епоха, бирали овај крај за место на коме ће живети.

СЕКЦИЈА ЗА КЛАСИЧНУ АРХЕОЛОГИЈУ

(секција, Н. Гавриловић Витас)

Љубиша Васиљевић, Народни музеј Крушевац

НАЛАЗИ АНТИЧКОГ НОВЦА ПОРЕД ЛЕКОВИТИХ ИЗВОРА У ШИРОЈ ОКОЛИНИ КРУШЕВЦА

Налази античког новца чести су у окружењу лековитих извора. У овом контексту они могу представљати и вотивне дарове, који указују на могућност постојања светилишта посвећеног исцелитељским дејствима изворских вода. Тему рада представљају налази забележени у широј околини Крушевца. Најбољи пример проналазимо у Врњачкој Бањи где је, у оквиру римског базена, пронађено неколико стотина новчића датованих од I до IV века. Налази античког новца забележени су и на другим локалитетима у Врњачкој Бањи (локалитети Црквисте и Каранац у Рсовцима и Црква Светог Луке у Руђинцима). На локалитету Конопљара, недалеко од лековитих извора у Читлуку код Крушевца, поред појединачних налаза новца, откривена је и остава од 86 комада бронзаног новца, који припадају ковањима Валентинијана и Валенса. Налази античког и рановизантијског новца регистровани су и покрај лековитих извора у местима Рашевица, Орашје, Кукљин, Бела Вода, Мрмош, Велика Ломница, Рибарска Бања, Брус и Доње Левиће.

Мирослав Б. Вујовић, Одељење за археологију,
Филозофски факултет, Београду

ОЛОВНИ ТАЊИР ИЗ СИНГИДУНУМА И КУЛТ ЖОНЕ НА СРЕДЊЕМ ДУНАВУ

Рад је посвећен новом тумачењу рељефне представе са минијатурне оловне посуде из Београда, случајно нађене на простору југоисточне римске некрополе Сингидунума. У средишњем делу посуде, која обликом одговара античкој форми металних и кермичких овалних тањира са две хоризонталне дршке (*lanx*), приказана је риба и још три детаља издужене форме који су различито идентификовани. Овом приликом аутор указује на аналогне ранохришћанске представе рађене у техници *fondi d'oro*, зидним сликама и рељефу, заступајући могућност да се заправо ради о приказу плодова нарочите врсте тикве (грч. *κολοκύθι*) познате као *Lagenaria siceraria*. Плодови тикве, заједно са представом рибе, чине познати симболично-асоцијативни скуп присутан у старозаветној причи о пророку Јони и његовом иконографском циклусу, иначе врло распрострањеном у палеохришћанској уметности и присутном на простору данашње Србије и средњем Подунављу током III и IV века.

Марко А. Јанковић, Археолошка збирка
Филозофског факултета у Београду
Владимир Д. Михајловић, Одсек за историју,
Филозофски факултет Нови Сад
Александар Бандовић, Народни музеј Београд

ИСТРАЖИВАЊА ИСТОЧНЕ НЕКРОПОЛЕ РЕМЕЗИЈАНЕ 2018-2020. ГОДИНЕ

Током протеклих неколико деценија, приликом извођења грађевинских радова, откривен је већи број гробова на простору Беле Паланке, у оквиру насеља „Нова мала“, у непосредној близини хотела Есперанто. Локалитет је смештен у подножју Великог Курила, на југоисточној периферији Беле Паланке. Године 2018. започета су систематска истраживања на падини источно од Хотела Есперанто, када су и констатовани први гробови из периода касне антике, односно 4. века.

Током прве две истраживачке кампање, откривено је 16 гробова, од којих је већина сличне оријентације (исток-запад). Највећи број гробова

је укопан у једноставне раке у здравици и покривен испуном од земље, док је код мањег броја констатован и покривач од опека. У неколико случајева гробови су конструисани од опека, у виду касета. Један од гробова припада, тзв. девијантним сахранама. Наиме, женска особа је положена у гробну раку лицем према земљи са десном руком савијеном испод груди. Непосредно изнад гроба, констатовани су и остаци гробног ритуала у виду слоја који садржи остатке паљевине, као и слоја који је садржао остатке животињских костију, металне предмете и комаде ломљене керамике. Већина гробова гравитира ка централној конструкцији - меморији (у оквиру археолошке сонде) грађеној у техници сухозида. Већи део конструкције је сачуван у добром стању изузев СЗ угла који је делимично оштећен укопом гроба 1. Унутар меморије, откривена су два гроба са укупно четири покојника. Двоје покојника сахрањено је у гробу грађеном од опека са кровом изведеним од „смакнутих“ опека и камена (Г16), док је друго двоје сахрањено, вероватно касније, на самом улазу у меморију у једноставној гробној раци (Г9). Кампања 2020. је и даље у току, те је за сада констатовано неколико гробова, од којих неки имају конструкције од сухозида, сличним меморији откривеној и истраженој у претходним кампањама.

Касноантичка некропола је формирана на месту где се вероватно налазило насеље из старијег гвозденог доба, о чему сведоче три јаме, као и слој са великим бројем уломака керамике из тог периода. У испуни касноантичких гробова је такође констатован значајан број уломака керамике из старијег гвозденог доба, што само говори у прилог томе да су остаци насеља у великој мери оштећени током касне антике.

Урош Матић, Аустријски археолошки институт, Аустријска академија наука

ОДРУБЉЕНЕ ГЛАВЕ И ВЕЗАНИ НЕПРИЈАТЕЉИ: ИСТОРИЈСКА РЕКОНТЕКСТУАЛИЗАЦИЈА ГЛАВЕ АВГУСТОВЕ БРОНЗАНЕ СТАТУЕ СА ЛОКАЛИТЕТА МЕРОЕ И РИМСКОГ НЕПРИЈАТЕЉА У МЕРОИТСКОЈ ИКОНОГРАФИЈИ

Судећи према тексту његове тројезичне стеле из храма са острва Филе, по ступању у службу префекта Египта и Александрије, Гаиус Корнелиус Галус 29. год. п.н.е упада са војском на територију Доње Нубије и тамо на власт поставља локалног тирана. Територија Доње Нубије је дуго пре римског освајања Египта била поприште сукоба птоломејске

власти у Египту и краљевства Мерое. Овим поступком Галус долази у контакт са мероитским владаром кога према тексту стеле са острва Филе узима за клиента. Други префект Египта, Луциус Аелиус Галус, је 26-25 год. п.н.е према Августовом наређењу извео војну акцију на територији Арабије Феликс која се завршила поразом. Житељи Доње Нубије су добивши вести о овом поразу искористили прилику и подигли побуну против власти и обавезе да плаћају порез. Према Страбону, побуњеници су напали три римске кохорте у Сијени (Асуану), на острву Елефантина и на острву Филе, житеље одвели у заробљеништво и срушили Августове статуе. Глава једне Августове бронзане статуе Прима Порта типа пронађена је у јами на улазу храма M292 на локалитету Мерое, престоници мероитског краљевства. Поред овог налаза један тип непријатеља у мероитској иконографији често се тумачи као “Римљанин” иако постоји у мероитској уметности већ у другом веку п.н.е. У раду су анализирани представе у мероитској уметности које се можда могу повезати са локалним тумачењем овог сукоба; доласку главе Августове статуе на локалитет Мерое дат је историјски контекст, а тзв. римски непријатељ протумачен је као адаптација већ постојећег типа који означава северне непријатеље краљевства Мерое, а који нису увек нужно етнички Римљани.

СЕКЦИЈА ЗА СРЕДЊОВЕКОВНУ АРХЕОЛОГИЈУ

(секција, М. Бугар)

Душан Рашковић

ИСТОРИЈСКА ГЕОГРАФИЈА И ТОПОГРАФИЈА НОВИХ НАЛАЗА НА ПОДРУЧЈУ ЦЕНТРАЛНОГ ПОМОРАВЉА У ПЕРИОДУ ВЕЛИКЕ СЕОБЕ НАРОДА

Готи 378. год, након Хадријанопоља, на простору централног Поморавља, затичу путне станице на моравском друму и аграрна, равничарска насеља у моравском окружју. Цар Теодосије I је стабилизирао војску. Његовиборавциу Наису су ратни покрети, а последице су уништење римског начина живота иу Поморављу.

Током периода Велике сеобепромењена је топографија насељавања. Граде се збијена, тесна насеља, обзидана бедемима, подигнута на сра-тешким, за одбрану повољним, висинским положајима. Према конфигурацији терена и природним карактеристикама, различити су физич-

когеографски положаји утврђених насеља. То суивични брдовити делови речних долина, брдски превоји, речни и планински кланци, брдска беспућа или доминирајући врхови. Није реч о планском подухвату, већ о спонтаном повлачењу у сигурност брдовитог залеђа. Изнимка је равничарско утврђење „Бедем“ у селу Маскаре, на положају „Саставака“ три Мораве. Свеопштим распадом су страдали магистрални путеви, али утврђења комуницирају. Тако дипломата Приск на путу ка Дунаву, од Ниша 448. год, иде западним падинама Озрена и Сокобањском котлином, преко Бовна, или чак преко Врмце и Кривог Вира, на *Notgeum Margi*. *Notgeum Margije*, према комесу Марцелину, место битке Гота и РOMEЈА 505. године, где видну улогу игра кастел Нато (*adNotgeoMargo-castellum, quadNatodicitur*). Сетимо се средњовековне комуникације, која пролази поред Бедема, којом путописац Бертрадон де Ла Брокијер, 1433. године, од Ниша, преко Крушевца и Некудима, иде према Београду. Тим правцем се путовало и 505. године.

Налаз новца на локалитету Укоса, упућује да је Хунска офанзива 441/42. год. захватила и висинска утврђења централног Поморавља.

Ратови су проузроковали милитаризацију, што потврђују налази: умба штитова, копља, стрелице и секире па и налази мачева. Локалитети су: Укоса, Петина, Пуховац, Бедем, Грабовница, Стрмац, Пресидиум Помпеји, Дражевац, Сврљиг. Занимљиви су налази германских фибула и копчи, које потичу са локалитета: Укоса, Рујевица, Љубинци, Дубци, Дубич.

Викторија Узелац, Градски музеј Сомбор
Милица Радишић, Археолошки институт, Београд

ИСТРАЖИВАЊА ГРАДСКОГ МУЗЕЈА СОМБОР НА НЕКРОПОЛИ РАНЧЕВО-АТИЦА ИЗ 10. ВЕКА

Крајем осамдесетих и у првој половини деведесетих година 20. века Градски музеј Сомбор обављао је заштитна истраживања средњовековне некрополе код салашког насеља Ранчево, на потезу званом Атица. Резултати ископавања нису публиковани, те је локалитет остао готово непознат стручној јавности. Важност ове некрополе лежи у чињеници да је реч о једној од малобројних, археолошки истраживаних, средњовековних некропола на територији западне Бачке. У саопштењу ће бити приказани резултати прелиминарне анализе откривених гробова.

Локалитет је позициониран на уздигнутом делу терена, димензија око 50 x 40 m, на коме се данас налази депонија. У ископавањима је откри-

вено 44 скелетна гроба и групе дислоцираних костију (остаци гробова поремећених укопавањем рова из Другог светског рата), што вероватно чини само део некрополе. Покојници су били сахрањени у правоугаоне или овалне раке без гробних конструкција, уиспруженом положају, на леђима, оријентисани приближно запад-исток, са рукама опруженим поред тела или прекрштеним накарлицу. Археолошки материјал је констатован у приближно трећини гробова; чине га накит, елементи одеће, наоружање и коњаничка опрема. У неколико гробова су затечени остаци прилога у храни – животињске кости и зуби, и љуске јаја. Знатан број сахрањених индивидуа припада дечијем узрасту или је реч о веома младим особама. На основу одлика погребне праксе и гробног инвентара, датовање некрополе Ранчево-Атица може се одредити у раздобље друге половине 10. века, које су обележили процеси успостављања мађарске државе у Карпатској котлини. Истовремена гробља сличних карактеристика у региону – са ратничким одликама и налазима тзв. бјелобрдског културног круга – откривена су у Вуковару, Богојеву, Бочару и Батајници.

Милош М. Живановић, Центар за конзервацију и археологију Црне Горе
Ивана Грујић, Музеј Херцеговине у Требињу

САКРИСТИЈА *САШКА* ЦРКВЕ У БРСКОВУ

Рударство средњевјековне Србије започето је у Брскову, чији се остаци сада налазе у непосредној близини Мојковца у Црној Гори. Већ средином XIII стољећа уз рудник развило се веома живо насеље са тргом које је убрзо постало епицентар снажног трговинског живота. Баш у центру овог насеља откривена је католичка црква (дименија 22 м x 8,20 м) у традицији позната као *Сашка*, са сакристијом која је истражена у последњим археолошким истраживањима.

Сакристија, односно просторија у којој је свештенство чувало свете предмете и богослужбену одјежду, за сада представља најквалитетније зидану грађевину у Брскову. Њена фасада је била расчлањена лезенама, и издијељена са прозорима романо-готичког стила. Унутрашњост је била живописана, под дрвен, а испод њега у подрумској просторији откривена је костурница са масивним слојем наслаганих људских костију. Ријетки налази витража, околуса и стаклених посуда датују изградњу сакристије у прву половину XIV стољећа.

Испод нагомиланих људских костију истражила се некропола која се простирала око цркве прије изградње саме сакристије. Најстарији ниво

сахрањивања, од четири регистрована, датован је новцима краља Милутина (1282-1321) што нам је дало и приближно вријеме оснивања цркве.

Истраживања брковске сакристије потврдила су познате историјске податке који говоре да друштво у средњевјековним рударским градовима није било хомогено. Ову заједницу су осим домаћег становништва чинили и њемачки рудари Саси, трговци из Котора, Дубровника и других приморских градова, који су били католици. Њима је била је загарантована слобода вјероисповјести те су у оквиру својих парохија градили цркве.

Сашка црква у Бркову и богато изграђена и украшена сакристија свједоче да су етнички мјешовита и сложена друштва која су се формирала око рударских градова чинила окосницу економске моћи средњевјековне Србије.

Ивана Грујић, Музеј Херцеговинеу Требињу
Милош М. Живановић, Центар за конзервацију и археологију Црне Горе

АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА МУНИЦИПИЈУМА МАЛВЕЗИЈАЦИЈУМА, ЛОКАЛИТЕТ БРАНКОВА ЊИВА

Археолошка истраживања муниципијума *Malvesiatium-a* у Скеланима 2016. године, на локацији Бранкова њива, имала су карактер ревизионих истраживања ископавања вршених 2008. године. Старија насебина на овом простору документована је само у фрагментованим и испресецаним целинама на профилу и њеним остацима у основи. Откривен тамномрки слој представља испуну укопа за станиште, а према налазима лепа може се претпоставити да се ради о полуукопаним, плетером и лепом облепљеним кућама. Керамика која се налази у испуни објекта, припада бронзанодопској, те се старије насеље опредељује у овај период. Млађа насебина датује се у период почетка владавине Римског Царства на овом простору (I-II век). Очигледно је читав ЈИ део ископа, тј. периферни део римског града, служио за одлагање отпадних вода и чврстог отпада. Велики канал представљао је део главне канализационе мреже града. Након његовог затрпавања, наставило се и касније са одлагањем отпада уз падину реке Дрине, што се према археолошким налазима хронолошки опредељује све до 6. века.

У централном делу ископа откривена је правоугаона конструкција зидана каменом и малтером, за коју се претпоставља да је била у склопу канализационог система. Велика количина прозорског стакла откриве-

ног унутар канала потврђује да је термална грађевина имала застакљене прозоре. Према печатној декорацији на уломцима тањира *ARSW*, као и новцу, откривеном 2008. године, канал је затрпан у 4. веку. Западно и северозападно од конструкције, откривено је неколико целина које представљају само мањи део комплексног објекта за који се сматра да представља градске терме. Према односима зидова и подова, грађевина је архитектонски првобитно била организована каскадно, прилагођена конфигурацији терена, а онда су у другој фази доњи нивои подигнути и уједначени. То је урађено без рушења и нивелисања ранијих нивоа, тако што су старији подови искоришћени и надограђени новим ступцима хипокауста и ходном површином. На комадима мозаика, од којих се неки и даље налазе *in situ*, јасно се уочавају три фазе, од којих је у трећој мозаик закрпљен хидрауличним малтером. Последње активности на локалитету нису прецизније датоване археолошким материјалом, а забележене су јамама и укопима који су делом девастирали античке зидове и целине.

Грађевина на локалитету Бранкова њива, чији су остаци делимично истражени, представља термални комплекс градског насеља Муниципијума Малвезијацијума, или неку луксузну вилу саграђену непосредно уз обалу Дрине.

Ивана Грујић, Музеј Херцеговинеу Требињу

АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ЦРКВИШТА У БОРОВЦУ КОД СРЕБРЕНИЦЕ

Локалитет Црквиште налази се у засеоку Боровац села Ораховица на десетак километара од Сребренице, на узвишењу које заузима доминантан положај у односу на околна села. На месту, које се код мештана сачувало у предању као Црквиште, спроведена су археолошка ископавања у етапама од 2015. до 2019. године. Приликом истраживања, откривени су темељи једнобродне цркве са призиданим спољним зидовима који проширују њену првобитну основу за 2,50 метара са јужне и северне стране и продужују је за 1,90 метара ка западу, што чини да су димензије цркве 15,90 x 11,83 метара. Грађевина је зидана од тесаног и притесаног камена везаног кречним малтером, са очуваним темељима до висине зидова од 0,60 метара и дебљине зидова до 0,70 метара. Укупно је откривено шест гробова, од којих су сви, осим једног дечијег који је укопан са спољне стране ЈИ угла апсиде, укопани у јужни и северни зид брода цркве. У једном од гробова, на скелету женске особе откривени

су секундарно употребљени новчићи из периода владавине аустријског цара Карла VI (1711-1740.), пробушени и нанизани на ниску око врата. Карактеристично за све откривене гробове је да су укупани у темеље зидова цркве и након сахрањивања темељи су назидани каменом и блатом тако да су и након сахрањивања зидови цркве задржавали свој првобитни правац и изглед.

Призидани спољни зидови анекса грађени су истом техником као и зидови брода, од притесаног и тесаног камена, али су зидани блатом. Ове две фазе грађевине су могле бити зидане у кратком временском размаку, што показује и малтерни под рађен од кречног малтера и уситњене брече, који се налази у олтарском делу и између западног зида једнобродне цркве и западног зида друге фазе грађевине. На основу уочених трагова нагореле земље и гари, у простору између зидова брода и анекса, претпоставља се да је прва једнобродна црква делимично страдала у пожару, након чега је уследила обнова са премештањем улаза у цркву на јужном зиду. У том слоју гаражи, уз западни зид брода цркве, пронађени су фрагменти стаклене посуде која је служила као кандило, као и неколико фрагмената равног прозорског стакла, који се по аналогијама датирају у раносредњовековни период. У броду цркве, осим малтерног пода који се налазио на супструкцији од ломљеног камена мањих димензија, уочени су омалтерисани унутрашњи зидови, осликани фреско малтером, судећи по неколико пронађених фрагмената црвено обојеног фреско малтера.

Археолошки налази и архитектонске одлике цркве датирају ово налазиште у раносредњовековни период (5-7. век). Престанак коришћења ове цркве је, на основу досадашњих сазнања, тешко тачније одредити, али може се претпоставити да је све до 18. века била грађевина очувана у темељима и препознатљива као црква. На то нам указују гробови укупани у темеље, а на њено постојање као култног, сакралног места Црквишта сведочи и народно предање до данашњих дана.

Мирослав Б. Вујовић, Одељење за археологију,
Филозофски факултет, Београд

О ЈЕДНОЈ КАДИОНИЦИ ИЗ МУЗЕЈА ГРАДА БЕОГРАДА

Рад је посвећен предмету од бакарне легуре који је откупљен за Музеј града Београда и инвентарисан као део Збирке Дуњић. Иако се ради о случајном налазу за који у музејској документацији, нема података о месту и условима налаза. Чињеница да је кадионица била део колекције

породице Дуњић наводи на претпоставку да можда, као и највећи број предмета из исте збирке, потиче са простора Космаја. Реципијент је калотастог облика са дубљим и плићим урезима на спољашњој страни и наглашеним ободом. На дну реципијента налази се кружна перфорација која је највероватније служила за спајање засебно израђене стопе уз помоћ нитне или завртња. Првобитно, овај предмет је датован у 4. веки опредељен као посуда за жар viseће ранохришћанске кадионице. На основу хоризонално постављених алки на ободу кадионице, аутор овај налаз препознаје као део viseће кадионице са поклопцем и ланчаним системом. Ово свакако отвара могућност за знатно касније датовање (XII-XV век) и могуће западноевропско порекло овог налаза. Примерци viseћих кадионица са поклопцем откривени у Србији имају више или мање изражене елементе готичког стила и потичу из Доње Шаторње, манастира Жиче, Љубостиње, Манасије, Новог Брда и околине Београда. За њих је већ раније закључено да су израђиване углавном у бронзарским радионицама из долина река Рајне и Мозе. На тлоСрпске деспотовине доспевали су највероватније као поклон или увоз од друге половине XIV до средине XV века када се приказују и у зидном сликарству.

СЕКЦИЈА ЗА БИОАРХЕОЛОГИЈУ **(секција, Н. Миладиновић-Радмиловић)**

Predrag Radović, Department of Archaeology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade; National Museum Kraljevo

Joshua Lindal, Department of Anthropology, University of Manitoba, Canada

Dušan Mihailović, Department of Archaeology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade

Mirjana Roksandić, Department of Anthropology, University of Winnipeg, Canada

HOMININ FOSSIL MATERIAL FROM THE MIDDLE PLEISTOCENE OF VELIKA BALANICA CAVE (SERBIA) AND ITS IMPLICATIONS FOR HUMAN EVOLUTION IN EUROPE

Recent discoveries in the Balkans have emphasized the importance of this region of Europe for our understanding of Pleistocene human migrations and interactions. With its plesiomorphic morphology, the early Middle Pleistocene hemi-mandible BH-1 from Mala Balanica suggested the possibility of

a non-Neanderthal pre-modern lineage in the area. The members of the Neanderthal lineage were certainly present in the territory by 130 ka, but an even earlier presence can also be expected, considering that Neanderthals reached Anatolia by 250–200 kBP. In the 2017 field season, the geological Layer 3 of Velika Balanica (located next to Mala Balanica) yielded four hominin fossils, belonging to at least two individuals: a permanent upper third molar (BH-2), a deciduous upper fourth premolar (BH-3), a maxillary fragment with a permanent first molar (BH-4), and a permanent upper central incisor (BH-5). A fragmented upper molar of another individual (BH-6), was recovered from the same stratigraphic layer in 2020. The results of our preliminary analysis suggest a morphological affinity with the members of the Neanderthal lineage. Since Layer 3 has been recently dated to between 369 and 221 kBP, the Velika Balanica hominins could thus represent the earliest Neanderthals in the Balkans, but also in the wider Eastern Mediterranean Area. Furthermore, the lithic assemblages recovered from Layer 3 in Velika and Layer 2 in Mala Balanica show marked similarities with the contemporaneous Yabrudian assemblages, indicating cultural connections between the Balkans and Levant in the latter part of the Middle Pleistocene. With the possibility of an early modern *Homo sapiens* presence in the Balkans older than ~210 ka at Apidima (Greece), and with the admixture between modern humans and Neanderthals pushed back to more than ~270 ka, Velika Balanica could also prove to be crucial for our understanding of the complex later Middle Pleistocene hominin interactions.

Селена Витезовић, Археолошки институт, Београд

УПОТРЕБА ЈЕЛЕЊИХ РОГОВА КАО СИРОВИНЕ У НЕОЛИТСКОМ НАСЕЉУ НА ПЛОЧНИКУ

Коштане сировине спадају у најважније сировине коришћене током праисторије за израду оружја, свакодневног алата, али и украсних предмета. Коришћене су животињске кости, зуби, љуштуре мекушаца, а посебно занимљива јесте употреба рогова цервида. Рогови се могу добити ловом, али и прикупљањем, пошто јелени и срндаћи годишње одбацује своје рогове и то обично на мање-више истом месту. Рогови су посебно погодни као сировина због своје издржљивости и еластичности, те су најчешће коришћени за израду алатки које треба да буду отпорне и не смеју се лако сломити, као што су различите врсте перкутера, оружје, и слично.

Збирка коштаних артефаката са локалитета Плочник, прикупљена током истраживања у периоду од 1996. до 2011. године, која се чува у Народном музеју Топлице, садржи и већу количину целих и фрагментованих алатки од рога. Ради се претежно о роговима јелена; рогови срндаћа су ретки. Рогови су претежно прибављани скупљањем, односно, у питању су одбачени рогови, мада има и примерака рогова добијених од убијених животиња. Коришћени су сви делови рога – базе, сегменти стабла, комади кортекса, парошци. Израђиване су различите алатке, углавном за сечење и ударање, као што су длета, мањи перкутери (ударачи), али има примера и за друге типове предмета. Ради се претежно о употребном алату, и занимљиво је уочити да ловно и риболовно оружје (удице, харпуни) није констатовано. Пронађено је и неколико отпадака од производње и полуфабриката, који су допринели реконструкцији технологије израде. Подаци о њихова просторној дистрибуцији, међутим, нису помогли у утврђивању локације могућег радног / радионичког места.

Драгана Филиповић, Институт за праисторију и протоисторију,
Универзитет у Килу, Немачка
Александар Булатовић, Археолошки институт, Београд, Србија

РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ ОСТАКА ДРВЕНОГ УГЉА СА НЕКРОПОЛЕ РАНОГ БРОНЗАНОГ ДОБА НА ЛОКАЛИТЕТУ РАНУТОВАЦ-МЕАНИШТЕ, ЈУГОИСТОЧНА СРБИЈА

Током заштитних радова дуж нове трасе ауто-пута Е75, на локалитету Ранутовац-Меаниште у долини Јужне Мораве код Врања, откривена је некропола из раног бронзаног доба, датована у период 22–19. века пре н.е. Иако је некропола знатно оштећена јамама из гвозденог доба и савременим пољопривредним радовима, утврђено је постојање плитких гробних јама прекривених каменим плаштом или опасаних каменим прстеном. Јаме су садржале остатке кремираних покојника. У оквиру јама и камених конструкција откривен је разноврстан покретан археолошки материјал, пре свега керамика, затим камене алатке и животињске кости, те остаци дрвета искоришћеног за конструкцију погребних ломача односно гориво за кремацију. Фрагменти угљенисаног дрвета затечени су и у оквиру мање зоне запечене земље за коју се претпоставља да је служила за одлагање остатака са ломаче пре саме сахране. Крупнији остаци угљенисаног дрвета из неколико гробова и из зоне запечене земље су прикупљени и предати на анализу Институту за праисторију и прото-

историју Универзитета у Килу, Немачка. Анализа је утврдила да сви остаци потичу од храста (*Quercus*), већином од стабла или дебљих грана.

По ободу долине Јужне Мораве простиру се терасе које су вероватне биле обрасле мешовитим храстовим шумама, те су представљале погодан извор сировине и горива. Осим што је био на располагању релативно близу локације некрополе, храст је можда био преферирана сировина и због својих особина, као што су знатна дужина горења, висока температура коју достиже приликом горења, као и густо дим који производи, а који је могуће био пожељан „специјални ефекат“ током церемоније кремације. У погребном обреду на некрополи у Меаништу, храст је вероватно имао и додатну улогу осим улоге сировине или горива; с обзиром да је искоришћен за више сахрана, можда је био симбол повезаности покојника који су, претпоставља се, припадали једној истој заједници. Овај рад представља детаље анализе и разматра практичне и симболичке аспекте употребе храста у погребном ритуалу на Ранутовцу.

Marija Krečković Gavrilović, Laboratorija za bioarheologiju
Aleksandra Žegarac, Laboratorija za bioarheologiju

POREĐENJE METODOLOGIJA ZA PROCENJIVANJE SRODNIČKIH VEZA NA RANOBRONZANODOPSKOJ NEKROPOLI U MOKRINU

Istraživanje srodstva u pređašnjim populacijama veoma je značajno s obzirom da organizacija porodice utiče na ponašanje ljudi, formiranje socijalnih grupa i izbor partnera, a posledično i na nasleđivanje, društvenu nejednakost, kao i na sociopolitičku organizaciju društva. Srodstvo kao osnovni mehanizam održavanja društvene nejednakosti od izuzetne je važnosti prilikom istraživanja ranog bronzanog doba, perioda za koji se vezuje početak ispoljavanja ovog fenomena.

Prilikom analiza za identifikaciju srodnih grupa na nekropolama od naročite su koristi kvalitativne tj. nemetričke fenotipske karakteristike. Dosadašnja istraživanja pokazala su da su odontološke nemetričke osobine izuzetno pouzadne u ovim analizama, pre sve ga zbog očuvanosti i dostupnosti dentalnog materijala, smanjeni uticaj životne sredine i evolucione konzerviranosti. Nasuprot posmatranju fenotipske varijabilnosti, analize drevne DNK bazirane su direktno na genotipu, te su preciznije i efikasnije u determinaciji pola i veza među članovima porodice u praistorijskim populacijama.

У овој студији анализе сродства рађене су на 24 индивидуе са ранобронзанодопске некрополе у Мокрину ради утврђивања у којој мери су фенотипске карактеристике корисне за проценjивање биолошког сродства у одсуству генетичких података. Посматрано је 79 неметричких карактеристика дентичије сталних и млечних зуба према протоколима и референтим системима Универзитета у Аризони (ASUDAS) ради утврђивања сродности независно од резултата добијених анализом древне ДНК, којом је претходно потврђено да је 15 индивидуа у различитом степену сродства.

Пrelиминарни резултати показали су да неметричке особине могу сугерисати сроднике и представљају laku, brzu, nedestruktivnu i jeftinu metodu, nasuprot veoma skupim analizama drevne ДНК. Међутим, ефикасност и специфичност у броју детектованих породичних веза jeste мања у поређењу са генетичким markerима, с обзиром на пластичност фенотипских карактеристика, те студије сродства захтевају комплексан multidisciplinarni приступ.

Урош Матић, Аустријски археолошки институт,
Аустријска академија наука

САКАЋЕЊЕ НЕПРИЈАТЕЉА У СТАРОМ ЕГИПТУ: ТЕКСТ-СЛИКА-АРХОЛОШКИ ЗАПИС?

Различита сакаћења непријатеља (одрубљивање глава, одсецање шака и пениса, набијање на колац, спаљивање, вешање мртвих непријатеља, итд.) посведочена су у различитим периодима старог Египта почевши од краја 4. миленијума п.н.е. У периоду Новог царства (око 1550–1070. п.н.е) шаке непријатеља су прво одсецане као ратни трофеји, а затим у сврху ефикасне евиденције броја мртвих или осакаћених непријатеља. Ово је пракса која се у Египту везује скоро само за војнике, а не за краља. Супротно томе, одрубљивање глава се у изворима везује искључиво за краља, што не значи да у пракси то није била и војничка активност. Иако су писани и ликовни извори за ове војне праксе многобројни, постоји само неколико локалитета у Египту и Нубији где су пронађени скелетни остаци протумачени као резултат егзекуције или сакаћења непријатеља (Тел ел-Даба и Миргиса). С обзиром да писани извори нису детаљни када су практични аспекти сакаћења у питању, а и да ликовни извори у старом Египту нису фотографије већ пажљиво компоноване и идеолошки уређене представе, поставља се питање колико су ти извори корисни за тумачење трагова насиља и да ли могу навести

истраживаче у погрешан интерпретативни правац. Циљ овог рада је да преиспита тумачења археолошког записа са траговима насиља на људским скелетима, заснована на писаним и ликовним изворима, и да отвори врата биоархеолошком приступу како писаним и ликовним изворима тако и археолошком запису.

Тамара Павловић, Лабораторија за антропологију, Институт за анатомију „Нико Миљанић“, Медицински факултет, Београд
Димитрије Марковић, Лабораторија за биоархеологију, Одељење за археологију, Филозофски факултет, Београд

БИОАРХЕОЛОШКА АНАЛИЗА ПОГРЕБНОГ РИТУАЛА НА ПРИМЕРУ ДЕВИЈАНТНЕ САХРАНЕ СА ЛОКАЛИТЕТА РЕМЕСИЈАНА – ИСТОЧНА НЕКРОПОЛА

Досадашњим систематским археолошким истраживањима на локалитету Ремесијана – Источна некропола, откривено је укупно 29 гробова који се датују у период 4. века. Међу констатованим гробовима издваја се гроб бр. 3, који се према ритусу и положају скелета разликује од уобичајене фунерарне праксе на овој некрополи. Скелет индивидуе био је у опруженом положају, положен на стомак и лицем на доле. Лева рука била је положена поред тела, док је десна рука била савијена у лакту са изразито неправилним положајем шаке испод десног грудног коша. Додатно, на горњој површини укопа констатована је концентрација различитог покретног археолошког материјала, што је, такође, јединствени случај на некрополи. На основу веће количине фрагментованих керамичких посуда, металних налаза и животињских костију, међу којима се издвајају две целе вилице говечета, као и делови лобања овце/козе и свиње, ова површина препозната је као елемент погребног ритуала.

Сам рад ће се, пре свега, бавити синтезом резултата антрополошке и археозоолошке анализе, уз осврт на друге врсте материјала са поменуте претпостављене даће, а све у циљу што бољег разумевања комплексног погребног ритууса. Посебна пажња биће посвећена питањима социјалног статуса ове индивидуе са становишта биоархеолошке анализе, као и контекстуализацији девијантне сахране у оквиру поменуте некрополе.

Драгана Вуловић, Археолошки институт, Београд
Наташа Миладиновић-Радмиловић, Археолошки институт, Београд

БОЛЕСТИ КОЈЕ МОГУ УЗРОКОВАТИ СТВАРАЊЕ ЛЕЗИЈА НА РЕБРИМА ДЕЧИЈИХ ИНДИВИДУА У АРХЕОЛОШКОМ КОНТЕКСТУ

Приликом антрополошке анализе скелета дечијих индивидуа приметили смо да поротичне лезије на ребрима не само да могу да се јаве и на спољашњим и унутрашњим странама ребара, већ да је присутна и разлика у морфолошком изгледу самих лезија, као и у њиховој диференцијалној дијагнози. Најчешћи узрок настанка ове врсте лезија су метаболичка обољења (попут скорбута) и болести доњег респираторног тракта и плућна обољења (нпр. туберкулоза). Скорбут је метаболичко обољење које настаје услед недостатка витамина С и које карактеришу специфичне промене на костима кранијалног и посткранијалног скелета. Код плућних обољења (запаљење плућа, бронхитис, канцер, плућна туберкулоза) могућа је појава специфичних промена на унутрашњој страни ребара, које указују да се болест доњег респираторног тракта, проширила директно кроз плеуру на површину ребра. Туберкулоза је специфично инфективно обољење, које узрокује бактерија из *Mycobacterium tuberculosis* комплекса, и коју у последњим фазама болести прате и карактеристичне промене на скелету, између осталог и промене на унутрашњој страни ребара.

У презентацији ћемо приказати изглед, етиологију ових лезија, као и диференцијалне дијагнозе. Лезије смо посматрали на скелетима дечијих индивидуа откривених на два касноантичка локалитета у Србији: Јагодин Мала – Булевар војводе Мишића (антички Наис) и Бегов мост – Станичење. Такође, ћемо се осврнути и на присутност ових лезија и на скелетима који су откривени и на другим локалитетима из историјских периода.

Ксенија Ђукић, Лабораторија за антропологију,
Медицински факултет, Београд
Петар Миленковић, Институт за онкологију и радиологију Србије
Веда Николић, Лабораторија за антропологију,
Медицински факултет, Београд
Тамара Павловић, Лабораторија за антропологију,
Медицински факултет, Београд

СЛУЧАЈ ДИСПЛАЗИЈЕ КУКА СА ЛОКАЛИТЕТА ЧИК

Археолошки локалитет Чик, налази се на благом узвишењу, између два земљана пута надомак истоимене речице, у близини града Бечеја. Повољни географски положај допринео је да ова област буде насељавана у више наврата. Археолошка истраживања, која су спроведена у оквиру неколико кампања, потврдила су постојање праисторијског, сарматског, раносредњовековног и позносредњовековног културног слоја. Током поменутих археолошких истраживања укупно је истражено 134 гроба, 16 сарматских и 121 аварски.

Антрополошка анализа људских костију са ове некрополе обављена је у Лабораторији за антропологију Медицинског факултета у Београду. Она је подразумевала најпре процену степена очуваности скелетног материјала, одређивање полне припадности код одраслих индивидуа, одређивање година у моменту смрти, анализу зуба, мерење скелета, као и палеопатолошку анализу. Током антрополошке анализе у случају скелетних остатака индивидуе која је била сахрањена у гробу бр. 120, на спољашњим странама оба крила бедрених костију уочене су патолошке промене које недвосмислено указују да је ова особа боловала од дисплазије кука. Наиме, дисплазија кука је медицински термин којим се означава ишчашење кука, односно непотпуна покривеност горњег дела бутне кости зглобном чашицом. Ово патолошко стање настаје као последица неправиланог развоја или постојања аномалије чашице зглоба кука. У поменутом гробу била је сахрањена особа женског пола, која је у моменту смрти имала између 60 и 70 година. Скелетни остаци су били у релативно добром стању очуваности.

У овом раду биће приказани резултати антрополошке и палеопатолошке анализе овог скелета са посебним освртом на диференцијалну дијагнозу горе наведеног патолошког стања. Поред тога, имајући у виду да је ова особа готово цео свој живот боловала од овог патолошког стања, као и да су јој готово све функције доњих екстремитета биле у најмању руку отежане, посебно ћемо се осврнути на анализу квалитета живота ове индивидуе.

Немања Марковић, Археолошки институт, Београд

ПРЕЛИМИНАРНИ РЕЗУЛТАТИ АРХЕОЗООЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА НА НАЛАЗИШТУ ЦРКВЕНО БРДО

У раду ће бити представљени прелиминарни резултати анализе животињских остатака прикупљених током заштитних археолошких ископавања локалитета Црквено брдо. Локалитет се налази 10 km југозападно од Сенте у атару села Горњи брег. Резултати археолошких истраживања упућују на постојање већег средњовековног насеља из раздобља од 11. до 13. века. Током археолошких ископавања 2019. године документовано је укупно 72 археолошке целине различитог карактера и намене. Фаунални материјал потиче из 48 целина од којих су најбројније јаме, ровови, стамбени објекти и пећи. Наведене целине пружају добру основу за будућу детаљну контекстуалну анализу и просторну дистрибуцију животињских остатака у насељу. Од укупног броја идентификованих примерака у фауналној збирци, процентуално су најзаступљенији остаци сисара (92%), затим птица (7,5%), док су остаци риба заступљени са свега три примерка (0,5%). Идентификовано је укупно девет сисарских врста и то седам домаћих и две дивље. На основу прелиминарних резултата археозоолошке анализе може се закључити да су у насељу на локалитету Црквено брдо економски најзначајније домаће врсте биле говече и коњ, док су у мањем проценту узгајане овце, козе и свиње. Од других домаћих врста у фауналној збирци присутни су скелетни остаци пса и мачке. Старосне структуре економски најзначајнијих врста и дистрибуција трагова касапљења указују да су становници овог насеља у исхрани користили претежно месо субадултних јединки говечета, коња, овце, козе и свиње. Лов није имао већи значај у стратегији привређивања овог насеља. Од ловне дивљачи идентификовано је свега шест скелетних остатака зеца и четири која потичу од јелена. Од остатака птица најбројнији су они од домаће кокошке, док су у мањој мери присутни остаци патке и гуске. Као и у случају лова, риболов је био од мањег значаја, и то судећи на основу два примерка која потичу од шарана и једног који припада кечиги. У поређењу са другим доступним археозоолошким подацима из средњовековних насеобинских хоризоната на простору јужне Паноније, насеље на локалитету Црквено брдо се издваја по значајном уделу коња у економији и исхрани становника, а по чему је сличнији насељима у централном делу Панонске низије. Резултати археозоолошке анализе на овом налазишту представљају важан извор података за проучавање средњовековне економије и стратегија експлоатације животињских ресурса на простору јужне Паноније.

СЕСИЈА: СЕКЦИЈА ЗА ЗАШТИТУ
АРХЕОЛОШКОГ НАСЛЕЂА
(секција, А. Алексић)

Александар Алексић, Завод за заштиту споменика културе Ниш

**ТЕНДЕРИ ЗА АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ПРЕ
УВОЂЕЊА ПРЕВЕНТИВНЕ АРХЕОЛОГИЈЕ – ОПАСНОСТ
ПО АРХЕОЛОГИЈУ У СРБИЈИ**

Сведоци смо, свесно или несвесно, да се у Србији заштита археолошког наслеђа, а тиме и сама археологија као дисциплина налази на прекретници. Интензивна изградња уз готово сталне измене закона који регулише изградњу и форсирање израде планских докумената свих нивоа са једне стране и развој прописа и закона који уређују начине спровођења и реализације поступака јавних набавки, са друге стране стране формира ситуацију у којој се археологија као једна хуманистичка наука и дисциплина културе Републике Србије упорно покушава свести на прости додаток грађевинских радова, фазу грађевинских радова дефинисану грађевинским нормамама. Археолошка истраживања се сужавају на ниво описа грађевинских позиција према предмеру и предрачуна грађевинских радова, ограничавају се на ниво количина изражених у m^3 и другим јединицама мере на основу којих се процењена вредност археолошких истраживања не може прилагодити археолошкој ситуацији на терену. На тај начин се археологија као струка и наука у Србији деградира по више основа.

Стављање археолошких истраживања на тржиште, односно расписивање тендера за археолошка истраживања обавља се у једној веома специфичној ситуацији у којој се налази археологија у Србији.

Са једне стране, расписивање тендера од стране разних нивоа власти (од републичке преко покрајинске до локалних) дешава се без уважавања свих елемената важећег система који омогућава да археологија у Србији функционише, као што су: територијална надлежност установа заштите, врста установе која може бити носилац истраживања, потпуно одсуство дефинисања параметара за археолошка истраживања на одређеном простору, неопходно време за припрему и обављање истраживања и анализе након истраживања, итд.

Са друге стране, расписивање тендера се обавља у тренутку када сама археологија у Србији не располаже механизмима којима ће се на најбољи начин носити са изазовима археологије на тржишту. У српску археологију још увек није уведена превентивна археологија! Не постоји јасно устано-

вљена стандардизација метода и поступака при планирању и спровођењу археолошких истраживања и неопходним анализама након археолошких истраживања, не постоји систем контроле квалитета, правила надзора и примопредаје археолошких истраживања, итд.

Адам Н. Црнобрња, Народни музеј у Београду

ЗАШТИТА АРХЕОЛОШКОГ НАСЛЕЂА И УЧЕШЋЕ ИНОСТРАНИХ ИНСТИТУЦИЈА НА АРХЕОЛОШКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Последњих година је интензивирано учешће иностраних партнера на теренским археолошким истраживањима у Републици Србији. Највећи број њих одвија се у оквиру научних пројеката, а потврде о међународној међуинституционалној сарадњи, које се прилажу уз захтеве за издавање одобрења за археолошка истраживања су веома шаролике. Прилажу се уговори, споразуми, начелни протоколи о сарадњи, изјаве да ће иностранна институција обезбедити новац и тако даље. Међусобна права и обавезе се прецизније регулишу у веома малом броју уговора, па чак и када се то чини најчешће је у питању обезбеђивање што бољих услова за партнера из иностранства.

Археолошка истраживања су инванзивна и деструктивна метода којом се врши неверзибилна интервенција на добрима која су у државном власништву, подаци којитом приликом настају такође су подаци о добру у државном власништву, а експлоатација тих података је коришћење државних ресурса. Због свега тога одобрење (дозволу) за вршење теренских археолошких истраживања у свим земљама одобравају министарства задужена за послове културе, јер је у њиховој надлежности брига о културном наслеђу.

Док већина других земаља има посебну регулативу која се тиче међународних учешћа у археолошким истраживањима на њиховој територији, код нас никаква регулатива по том питању не постоји.

Међународна сарадња је неопходна, али свака држава сама процењује шта је њен интерес у појединој области. Европска конвенција о заштити археолошког наслеђа предвиђа међународну сарадњу, проток информација, размену искустава и стручњака итд, али нигде конкретно и међународна ископавања. То питање регулишу саме државе потписнице. Археолошка теренска истраживања, која подразумевају и инванзивне методе и детаљне планове локалитета (неретко више година недоступне домаћим стручњацима и службама заштите) не тичу се само науке, већ и свих ас-

пеката везаних за заштиту културног наслеђа. Археолошки ресурси су необновљиви, и савремене тежње у заштити културног наслеђа предност дају заштити, а не ископавању ако оно није у служби заштите, или ако није посебно добро образложено. Будући да се тај ресурс налази у државном власништву, да остаје и нашим потомцима, то је неопходно добро извагати на који начин се он употребљава.

Због свега наведеног јавља се неопходност установљавања минималних стандарда који би важили за све међународне сарадње на теренским археолошким истзраживањима у Републици Србији, на основу чијег испуњавања би се могла издавати одобрења за археолошка истраживања у којима учествују институције из иностранства.

У излагању ће бити изнети и примери из законодавстава и пракси других, пре свега европских земаља, али и отворена питања третмана археолошког наслеђа у Србији, његове заштите и његовог даљег коришћења кроз праксе које носе међународне сарадње на теренским истраживањима.

Александар Алексић, Завод за заштиту споменика културе, Ниш
Гордан Јањић, Музеј Крајине, Неготин

РИМСКИ ДУНАВСКИ ЛИМЕС У СРБИЈИ – МАЈДАНПЕК, КЛАДОВО И НЕГОТИН

Граница римског царства – римски Лимес у Великој Британији и Немачкој уписан је у Листу светске баштине. Захваљујући томе, покренута је иницијатива да се на Листу светске баштине упишу сва археолошка налазишта римске утврђене границе од Немачке до Црног мора. Овом иницијативом, обухваћена су и археолошка налазишта и локалитети на римском дунавском Лимесу у Србији, од границе са Хрватском до границе са Бугарском.

Прва прелиминарна листа римског дунавског Лимеса поднета 2015. године обухватила је 64 археолошка налазишта и локалитета, док је следећа прелиминарна листа поднета почетком 2020. године смањена и обухватила је 35 археолошких налазишта и локалитета. У наведеном периоду, Археолошки институт Београд, у сарадњи са Републичким заводом за заштиту споменика културе Београд и територијално надлежним заводима за заштиту споменика културе реализовао је пројекат у оквиру кога је обављено уписивање на прелиминарну (тентативну) листу и отпочео рад на серијског номинацији.

Од укупног броја од 35 археолошких налазишта и локалитета, који су наведени на прелиминарној листи, готово једна трећина налази се на

територији општина Мајданпек, Кладово и Неготин, на територији надлежности Завода за заштиту споменика културе Ниш. У смислу заштите покретних културних добара, за територије општина Кладово и Неготин надлежан је Музеј Крајине Неготин.

На општинама Мајданпек, Кладово и Неготин налази се више римских археолошких налазишта и локалитета на којима се може срести читав спектар различитих нивоа и стања заштите, али и проблема. Поједина археолошка налазишта категорисана су као непокретна културна добра од изузетног значаја (у надлежности Републичког завода за заштиту споменика културе Београд), док изврстан број локалитета, иако истражен још током 1960-их или 1980-их и даље није ни утврђен за археолошка налазишта. Неки локалитети нису никада истраживани. На појединим налазиштима нису дефинисане зоне заштите, неки су и даље у приватном власништву. На појединим налазиштима и локалитетима су обављани конзерваторско-рестаураторски радови, на неким не. Посебан феномен се односи на велики број археолошких налазишта који су потопљени током изградње Ђердапа 1 и Ђердапа 2.

Музеј Крајине Неготин, подржан од Министарства културе и информисања, 2016. године отпочео је активности у правцу заштите археолошког наслеђа на делу римског Лимеса у општинама Кладово и Неготин. Овим активностима се придружио 2018. године Завод за заштиту споменика културе Ниш.

Биљана Лучић, Завод за заштиту споменика културе
Сремска Митровица

ГРАНИЦА РИМСКОГ ЦАРСТВА – ДУНАВСКИ ЛИМЕС ОД АКУМИНКУМА ДО РИТИЈУМА

У раду ћемо представити резултате истраживања сремског дела дунавског лимеса са акцентом на део лимеса дужине 15 км на територији насељених места Стари Сланкамен и Сурдук, односно на проучавање локалитета који се налазе на тентативној Листи светске баштине под заштитом UNESCO-а, Акуминкума (*Acumincum*) и Ритијума (*Rittium*). Концентрисаћемо се на резултате истраживања неструктивним методама даљинске детекције терена (сателитске фотографије, LiDAR снимања) и њихову проверу на терену, као и анализи материјала прикупљеног током рекогносцирања. Добијена грађа послужиће као основа за анализу података и њихово тумачење у циљу утврђивања даље стратегије истраживања.

Гордан Јањић, Музеј Крајине, Неготин
Александар Алексић, Завод за заштиту споменика културе, Ниш
Гордана Јеремић, Археолошки институт, Београд

МОРА ВАГЕИ – ЗАШТИТА И ПРЕЗЕНТАЦИЈА НАЛАЗИШТА УОЧИ *UNESCO* НОМИНАЦИЈЕ

За потребе пројекта израде документације за конзерваторско-рестаураторске радове на археолошким локалитету „Мора Вагеи“ у Михајловцу о. Неготин, које је финансирао Министарство културе и информисања Републике Србије 2019. године, у организацији Музеја Крајине у Неготину рађена сутеренска снимања затеченог стања конзервираних остатака из римског доба, анализа архитектонске и археолошке документације са истраживања 1980-1981. године и систематизација досадашњих публикованих налаза и грађе. Поред потребе израде документације за нове конзерваторско-рестаураторске интервенције, документација је припремана и због процеса уписивања споменика у Централни регистар непокретних културних добара и партиципирање овог налазишта на Тентативној листи Републике Србије за “Границе Римског царства” (*Frontiers of the Roman Empire – UNESCO World Heritage Sites*), једног од најзначајнијих међународних пројеката у коме наша земља учествује.

Овим прилогом намера нам је да се осврнемо на стање истражености, заштите и презентације овог налазишта у области средњедунавског лимеса. Вредности Мора Вагеи у римском систему су многоструке. Налази се дуж лимеса, на главном римском магистралном путу према Истоку (*via publica*), могуће је да се ту налазило античко насеље *Clevora*, коју помињу два касноантичка итинера. Прво посведочено војно присуство у Мора Вагеи везује се за подизање првих камених утврђења на лимесу, крајем I и у II веку. Најзначајнији период живота је у доба касне антике, када је подигнуто камено утврђење са кулом („тетрапилон“). Издвојене су три касноантичке фазе, од доба тетрархије крајем III и почетком IV века, до средине V века, као и трагове живота у доба ране Византије. Богат археолошки материјал указује на самоодрживу економику становништва (пољопривреда, производња керамичких посуда, коштаних и текстилних производа).

Утврђење у Мора Вагеи је један од *specificum*-а ове деонице лимеса Римског царства и један од најбољих примера касноантичке римске војне тактике и укључивања федерата у систем одбране и економике лимеса. Управо је презентација остатака *in situ*з овог периода, уз адекватну пратећу документацију и презентацију резултата истраживања добар пут међународне промоције овог налазишта, уз укључивање локалне заједнице и државе у њеном одржавању и туристичко-културној експлоатацији.

**СЕСИЈА: ЗАШТИТНИ АРХЕОЛОШКИ РАДОВИ НА ТРАСИ
МАГИСТРАЛНОГ ГАСОВОДА ГРАНИЦА МАЂАРСКЕ-
ГРАНИЦА БУГАРСКЕ У 2019. ГОДИНИ**
(сесија, А. Алексић)

Александар Алексић, Завод за заштиту споменика културе, Ниш

**ЗАШТИТНИ АРХЕОЛОШКИ РАДОВИ И ИСТРАЖИВАЊА НА
ТРАСИ МАГИСТРАЛНОГ ГАСОВОДА ГРАНИЦА МАЂАРСКЕ –
ГРАНИЦА БУГАРСКЕ 2019. – ЗАЈЕЧАР И БОЉЕВАЦ**

Траса магистралног гасовода граница Бугарске – граница Мађарске (тзв. „Јужни ток“, касније преименован у „Турски ток“), пројектована је и преко територије града Зајечара и општине Бољевац, који су на територији надлежности Завода за заштиту споменика културе Ниш, у укупној дужини од 66 km. Наведени део трасе припада Деоници I магистралног гасовода и пружа се од границе са Републиком Бугарском (недалеко од граничног прелаза Вршка Чука) до границе између општина Бољевац и Параћин. Инвеститор изградње гасовода била је компанија „IDC Consortium доо“.

Заштитним археолошким радовима 2019. године претходила су археолошка рекогносцирања на читавој траси гасовода која су обављена 2013. године од стране надлежних завода, уз координацију Републичког завода за заштиту споменика културе Београд. На основу наведених рекогносцирања обављених 2013. године, у Републичком заводу за заштиту споменика културе Београд израђена је Студија о непокретним културним добрима и добрима која уживају претходну заштиту на коридору гасовода „Јужни ток“ на територији Републике Србије. Овај документ био је основ за прописивање услова о мерама заштите за изградњу гасовода, који су прописивани од стране надлежних завода за заштиту споменика културе.

У оквиру своје надлежности, а за потребе изградње гасовода, Завод за заштиту споменика културе Ниш обавио је:

- археолошко праћење земљаних радова на формирању трасе гасовода на територији града Зајечара и општине Бољевац;
- заштитна археолошка истраживања на локалитету Осење, Грлиште, Зајечар;
- заштитна археолошка истраживања на локалитету Дрењак, Прлита, Зајечар;
- заштитна археолошка истраживања на локалитету Котаре, Илино, Бољевац.

Радован Сремац, Музеј наивне уметности „Илијанум“ Шид

РЕЗУЛТАТИ ЗАШТИТНИХ ИСТРАЖИВАЊА ЛОКАЛИТЕТА 6 МОЛ, АДА

У периоду од 2. октобра до 5. новембра 2019. године у организацији Међуопштинског завода за заштиту споменика културе Суботица обављена су заштитна археолошка истраживања трасе гасовода на археолошком локалитету број 6 Мол, Ада. Локалитет је истраживала екипа у следећем саставу: руководилац ископавања Радован Сремац археолог виши кустос, чланови екипе археолози ма Јасминка Богих, Милица Рајичић, техничар-цртач Лена Сабо Ђурановић. Локалитет је откривен приликом ранијих археолошких рекогносцирања. Археолошка ископавања истражила су рубни део локалитета који се налази у долини између две греде. Због тога није откривена већа количина археолошког материјала као и ни објеката. На локалитету је откривено неколико ровова непознате намере као и један укупани објекат – земуница који према налазима керамике припада бронзаном добу. Ископавањима је пронађена већа количина кућног лепа који неупитно упућује на постојање више објеката у непосредној околини.

Марин Бугар, Народни музеј Крушевац
Милица Рајичић, Београд

ЗАШТИТНА АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ТРАСЕ ГАСОВОДА НА ЛОКАЛИТЕТУ 2, ОПШТИНА АДА

Локалитет 2 се налази на благој падини у атару села Утрине (општина Ада), на траси гасовода од стационаже 357+423 до стационаже 357+593. Истовремено са локалитетима 5 и 6, истраживан је током октобра и новембра 2019. године у оквиру заштитних археолошких радова спроведених у организацији Међуопштинског завода за заштиту споменика из Суботице.

Укупно је откривено 14 археолошких целина. Оне укључују три стамбена објекте типа земунице, отпадне јаме и ровове. Два објекта, која су у потпуности истражена, имала су калотасте пећи, док је трећи објекат констатован само у свом рубном делу. На основу покретног материјала који је чинила углавном керамика, отпадне јаме су датоване у касну антику, односно везују се за сарматску културу. С друге стране, материјал у стамбеним објектима чинили су скоро искључиво археозоолошки остаци,

уз помоћ којих су земунице методом датовања радиоактивним угљеником смештене у рани средњи век (8. – 10. век).

Мирослав Марић, Балканолошки институт САНУ

ПРЕЛИМИНАРНИ РЕЗУЛТАТИ АРХЕОЛОШКИХ ИСТРАЖИВАЊА НА ЛОКАЛИТЕТУ 122, ОПШТИНА КАЊИЖА, У СКЛОПУ ЗАШТИТНИХ АРХЕОЛОШКИХ ИСКОПАВАЊА НА ГАСОВОДУ „ТУРСКИ ТОК“

У току октобра и новембра 2019. године, заштитним археолошким ископавањима на деоници 4 градилишта гасовода „Турски ток“, Међуопштински завод за заштиту споменика културе Суботица истражио је 1100 квадратних метара на потесу Кањишки јарош где је, археолошким рекогносцирањима 2017. године детектован локалитет 122. Ископавања су, у три сонде, показала присуству археолошких остатака из периода од раног средњег века до новог доба, а истражено је, потпуно или парцијално 76 археолошких целина. Геофизичким снимањима је обухваћена око 1/3 укупне површине локалитета (површинским рекогносцирањем материјал је потврђен на око 10 хектара). Прелиминарни резултати указују на постојање насеља опасаног рововима, који су поред одбране могли служити и за одвођење вишка површинске и подземне воде у некадашњу бару која се налазила јужно од локалитета, а данас је исушена и служи као депонија.

Перица Шпехар, Филозофски факултет, Универзитет у Београду

АРХЕОЛОШКА ИСТРАЖИВАЊА ЛОКАЛИТЕТА ЦРКВЕНО БРДО У 2019. ГОДИНИ

Локалитет Црквено брдо налази се у атару села Горњи брег, на око 10 км југо-западно од Сенте и представља једно од археолошких налазишта угрожених постављањем гасоводних цеви. Током двомесечних заштитних ископавања на површини од око 1300 м² истражени су остаци средњовековног насеља, о чему сведоче 72 археолошки документоване целине различитог карактера. Реч је о пет кућа, од којих су четири биле укопане у земљу у дубини од 0,8 до 1,00 м. Ове настамбе су понекад могле имати и нише неправилног кружног облика, а грејале су се помоћу

калотастих земљаних пећи. Последња, уједно и највећа кућа, чије унутрашње димензије износе 7,25 x 5 м, била је надземна. Осим тога проучено је и девет пећи, од којих је једна сигурно била керамичарска. Највећи број проучених целина, њих 41, представљају јаме различитог облика, димензија и намене, будући да су могле служити за одлагање отпада или су имале функцију трапа. Током истраживања проучен је и један бунар пречника око 2 м, као и 13 ровова различитих димензија и облика. Они су првенствено имали функцију дренажних канала, док су у појединим случајевним служили као основа за ограду, која је делила стамбени од занатског дела насеља.

Добијени резултати истраживања представљају драгоцен извор података за проучавање средњовековног раздобља на простору јужне Паноније. Дубина слоја, као и значајна количина налаза датованих у период од 11. до 13. века сведоче о интензивном животу на овом простору. Већ сада је јасно да је реч о остацима великог насеља, чији су житељи сахрањивани на некрополи формираној око цркве, која се налази око 100 м западно од истраживане зоне.

Неда Димовски, Градски музеј Суботица

ИЗВЕШТАЈ О ЗАШТИТНИМ АРХЕОЛОШКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА НА ЛОКАЛИТЕТУ 127, КО ВЕЛЕБИТ

Локалитет се налази на лесној греди при чијем су ободу документовани остаци сарматског насеља, док јужни део сонде 1 карактеришу налази уломака грначарије који припадају развијеном и позном средњем веку. О изгледу средњовековног насеља сведоче системи плитких ровова, јаме и на два места остаци подница објеката девастираних обрадом земље.

Осим сонде 1, северозападно од истажене поршине, отворен је шири ископ површине 126 м², чије је истраживање веома брзо заустављено због радова на гасоводу. Ипак, остаци четири рова, два објекта и пећи, документовани у основи 1. откопног слоја, указују на већу концентрацију како археолошких целина тако и самих покретних налаза, па се с разлогом може претпоставити да будућа истраживања средњовековног хоризонта треба наставити северно и северозападно од поменуте трасе.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

902/904(497.11)(048)
902/904:005.745(497.11)''2020''(083.97)
902/904:061.2(497.11)''2020''

СРПСКО археолошко друштво (Београд). Скупштина (43 ; 2020 ;
Суботица)

Програм, извештаји и апстракти / Српско археолошко
друштво, XLIII Скупштина и Годишњи скуп, Суботица, 14.-16.
октобар 2020. године ; [приредили Адам Црнобрња и Војислав
Филиповић]. - Београд : Српско археолошко друштво ; Суботица
: Међуопштински завод за заштиту споменика културе, 2020
(Београд : Four Print). - 95 стр. ; 21 cm

Текстови на срп. (ћир. и лат.) и енгл. језику. - Тираж 200.

ISBN 978-86-80094-11-3 (САД)

1. Српско археолошко друштво (Београд). Годишњи скуп (43 ;
2020 ; Суботица)

а) Српско археолошко друштво (Београд). Годишњи скуп (43 ;
2020 ; Суботица) -- Програми б) Археолошка истраживања --
Србија -- Апстракти

COBISS.SR-ID 21938953